

Poorters in West-Friesland

II. POORTERS IN HARINGKARSPÉL

P.A.C. PRINS-POORTER
Glimmen, 1989

(Opmerking HP: Dit is een gedigitaliseerde versie (jan 2007), waarbij de illustraties nog ontbreken.)

Inhoud

Herinneringen aan een pelgrim naar het Heilige Land	
Geschiedenis van de streek rond Haringkarspel	
De rechtsorganisatie van de heerlijkheid Haringkarspel	
Uit het leven van Sijmon Pieters Poorter	
Een tekening van het dorp Haringkarspel	
Pieter, de zoon van Sijmon Pietersz	
Anna Jansz, de eerste vrouw van Pieter	
Pieter als voogd over zijn kinderen Maertgen en Sijmon	
Uit het leven van Maertje, Pieter's tweede vrouw	
Het testament van oom Cornelis Claes Coppen	
De kerk van Dirkshorn	
Pieter's laatste levensjaren	
Jan Sijmonsz Poorter, de broer van Pieter	
Sijmon, de oudste zoon van Pieter Sijmonsz	
Iets over het leven van Claes, de zoon van Pieter Sijmonsz	
Het familiewapen	
Nawoord	
Geraadpleegde bronnen	

© Copyright 1989. Mevr. P.A.C. Prins-Poorter.

Alle rechten op de tekst van deze uitgave voorbehouden, inclusief het recht van verveelvoudigen, geheel of gedeeltelijk, in enige vorm of op enige wijze.

Herinneringen aan een pelgrim naar het Heilige Land

'Van wie ben jij er een?' Als deze vraag aan hem gesteld werd zal Pieter Sijmonsz er trots op zijn geweest te kunnen zeggen dat hij de zoon was van Sijmon Pietersz Poorter, die in 1614 de tocht naar het Heilige Land had volbracht. Menigeen in Haringkarspel zal zich herinnerd hebben hoe Sijmon teruggekeerd was: op de lange reismantel het Jeruzalemkruis genaaid, een palmtakje, het teken der Jeruzalemgangers, op de breedgerande hoed. Veel van de dorpsbewoners hadden bij zijn terugkeer in de herfst van dat jaar in de buidel moeten tasten. In de decembermaand van het jaar 1613 hadden ze namelijk gewed dat het Sijmon niet zou lukken om naar het Heilige Land te gaan en binnen het jaar weer in Haringkarspel terug te zijn. Maar negen maanden later stond Sijmon weer voor ze en kon zijn inzet verdubbeld van hen terugvorderen. De buurtgenoten zullen zich in zijn huis verdrongen hebben en met ontzag gekeken hebben naar het aandenken dat de pelgrimganger had meegenomen van zijn verre reis: een doek die op het graf van Christus had gelegen. Van een doek die op zo'n geheiligde plaats had gelegen moesten wel wonderdadige krachten uitgaan! De dorpelingen zullen aandachtig hebben geluisterd hoe het daar in Jeruzalem was toegegaan en wat de frater van het klooster wel gezegd had toen hij die pelgrim uit het verre West-Friesland onderdak verschafte. De in het Latijn gestelde brief met het loodje eraan die Sijmon van hem in ontvangst had genomen zal van hand tot hand zijn gegaan. Ook het op de bovenarm getatoeëerde Jeruzalemkruis zal met respect zijn bekeken. De Kroniek van de Stad Medenblik vertelt ons hoe 'Sijmon

met Vrouw en Kinderen nog verschijde jaren hierna in vrede leefde'. Pieter kon dus delen in de glorie van zijn vader.

Geschiedenis van de streek rond Haringkarspel

Dank zij de archiefstukken berustend in het Rijksarchief Haarlem hebben we een aanzienlijke hoeveelheid kennis kunnen vergaren, niet alleen over Sijmon Pietersz Poorter, maar ook over zijn zoons Pieter en Jan. Om beter inzicht te krijgen over de West-Friese gemeenschap waartoe deze Poorters behoorden, zullen we ons eerst bezig houden met de geschiedenis van hun geboortestreek.

Vermoedelijk was Dirk I, die in de 10e eeuw leefde, behalve graaf van Holland ook graaf van Texel en Kennemerland. Samen met zijn echtgenote stichtte hij een kerk in Egmond. Zijn opvolger Dirk II heette, evenals zijn vader, graaf van Holland en Friesland. Deze Dirk wist bij zijn leenheer, de Duitse keizer, in het jaar 985 te bedingen dat de graafschappen Kennemerland en Texel tot eigen goederen werden verklaard. Mede door zijn toedoen werd aan de kerk van Egmond een klooster verbonden, bevolkt met monniken uit de Sint-Baafs abdij te Gent. Daarvandaan werden ook de relikwieën van Sint Adalbert naar Egmond overgebracht. Daarna begiftigde hij dit klooster met een aanzienlijk deel van zijn Westfriese inkomsten, namelijk uit goederen bezuiden Schagen, waaronder zich ook het land bevond rond het tegenwoordige Haringkarspel. Dirk II schonk dit land 'aan God en St. Adalbert'. Abt Lubbert II van Egmond vermeldt deze giftbrief in het jaar 1250. Latere Middeleeuwse vermeldingen van Haringkarspel worden aangetroffen in het Archief van de Heren van Egmond, dat zich door een merkwaardige speling van de geschiedenis in het Nationaal Archief van Frankrijk te Parijs bevindt.

Het land door Dirk II geschonken vormde het meest noord-westelijke deel

van zijn Friese gebied. Tegenwoordig zouden we zeggen dat het een interessant natuurgebied was, een waddengebied onderhevig aan het ritme van eb en vloed. Aan de westzijde, ter hoogte van Petten, bewoog zich een brede zeestroom landinwaarts naar het oosten. In de loop van duizenden jaren had de zee hier beurtelings gegeven en genomen. Daarvan getuigt de bodem nog. De onderste afzetting van de zee noemen we 'oude zeeklei', de meer recente 'jonge zeeklei'. Daar waar de zeestromen zand afschuurden en weer neerlegden vinden we duinen en zavelgrond. De in dit gebied wonende Westfriezen vogelden en visten hier, verbouwden wat graan en hielden vee. Van een over hen gestelde vorst zullen ze zich in het dagelijks leven weinig hebben aangetrokken.

Anders werd het toen deze landstreek per giftbrief werd weggeschonken. Monniken werden nu naar het nieuw verworven gebied gestuurd. Ze bouwden kapelletjes, hielden kerkdiensten en begonnen de bevolking onderricht te geven; in de loop der jaren werd er een op Vlaanderen geënte cultuur gebracht. De monniken hielden zich echter niet louter bezig met het geestelijke - ze waren over het algemeen ook grote landverbeteraars, slotengravers en dijkenbouwers. En dat laatste werd een nijpende noodzaak. De zeespiegel begon in de loop der 12e en 13e eeuw steeds meer te rijzen en bij storm tijdens springtij sloeg de zee telkens grote stukken land weg. Essen- en iepenbossen werden door de kracht van het water ontworteld. Na het terugtrekken van de zee bleek niet alleen telkens een stuk woud verdwenen te zijn, maar daarenboven ook de bovenste kleiafzetting. Zo ontstonden bijvoorbeeld het Woudmeer, de Schagerwaard en andere grote en kleine plassen in het hart van West-Friesland. In de loop der jaren werden de meren door afslag hoe langer hoe groter. De zee bracht niet alleen in het

binnenland grote schade toe, maar richtte ook een ware ravage aan bij de kust - daar werd een gebied weggeslagen wat thans de Zijperpolder vormt, waardoor er een zeeboezem ontstond.

De graven van het Hollandse Huis hebben zich altijd actief bezig gehouden met het waterschapswezen. Van hen ging het bevel uit dat de grote Westfriese omringdijk moest worden aangelegd. De eerste vermelding van deze aarden zeewering komt voor in de giftbrief van de reeds genoemde abt Lubbert II, waarin deze de noodzaak tot inpoldering van de uitgestrekte slikgronden aan de orde stelde. De monniken legden, met behulp van de plaatselijke bevolking de zeedijk aan die het achterliggende land voor periodieke overstromingen moest behoeden. Elk kerspel of dorp werd een deel in het werk aan de dijk en het onderhoud toegewezen. Landbezit hield dus onherroepelijk verplichtingen in bij het dijkonderhoud.

Ook verder landinwaarts moest men dijken aanleggen en wel tegen het brakke water van de binnenmeren, dat bij storm en hoog water de akkers met zilt water overstroomde. Zo werd er aan de westzijde van Haringkarspel en Warmenhuizen een dijk gebouwd tegen het water van de Reker, en aan de oostkant de zogeheten Oosterdijk tegen het water van het Woudmeer en het Witzmeer. Als norm werd gesteld '1 morgen-morgensgewijs en geers-geersgewijs', met andere woorden, het aandeel in het dijkonderhoud was afgestemd op de hoeveelheid morgens bouwland of de aantallen geersen grasland die men bezat. De overheid had onvoorstelbare sommen geld nodig alleen al om dit soort uitgaven te financieren. Om alle belasting goed te kunnen innen was een uitgebreider administratie nodig.

Zo kennen we aan het eind van de Middeleeuwen de zogeheten Informatie opt Stuck der Verpondinghe in den Jaer

MDXIV, d.w.z. 1514. Pastoors en notabelen dienden op te geven hoe groot het inwonertal van hun dorp was, de gegoedheid van hun burgers en hun middelen van bestaan. Ook de pastoor van Haringkarspel moest zijn medewerking verlenen. Daardoor weten we dat zijn gemeente 65 haardsteden telde en 316 communicanten had, d.w.z. personen van 12 jaar en ouder die tot de Communie ware toegelaten. Voor een schatting van het aantal inwoners zal het aantal communicanten verdubbeld moeten worden, wat er op zou neerkomen dat er ongeveer 600 personen zullen hebben gewoond.

Het kerspel, dat wil zeggen de parochie, lag in wat later het Geestmerambacht heet, en grensde aan Schagen, aan Nieuwe Niedorp en Zijdewind en in het zuiden aan de Heer Hugowaard, Oudkarspel en Warmenhuizen. Ten westen lagen Sint Maarten, Eenigenburg en Valkoog. De parochie omvatte in de tijd van de Kerkhervorming een groot gedeelte der latere gemeenten Haringkarspel en Sint Maarten en was in verschillende buurten gesplitst. Van die buurten zijn o. a. de namen Kalverdijk, Kerkbuurt, Dirkshorn en Tuitjenhorn nog bewaard. In dat laatste dorp bevond zich al ongeveer in het jaar 1300 een kerkje, terwijl er in Kerkbuurt een kapelletje stond. Deze laatste werd later de parochiekerk en was aan St. Christina gewijd. In de jaren rond 1550 was pastoor Johannes Saskerdes aan de parochie verbonden, die later de Nieuwe Leer bleek te zijn toegedaan. Deze Saskerdes was in 1524 in Warmenhuizen geboren en had zijn theologische opleiding in Leuven gehad. Hij moest voor 1557 zijn standplaats verlaten, vertrok via Engeland naar Uittenberg en sloot daar zelfs vriendschap met de kerkhervormer Melancton. Later werd hij hoogleraar in

Kopenhagen in het Hebreeuws en de Theologie.

In 1565 werd Fredericus Viti tot pastoor in Haringkarspel gewijd. Van hem wordt vermeld dat hij in 1567, 28 jaar oud

– 'de cure had omtrent twee jaren bij collatie (benoemingsrecht) des graven van Egmond. Hij heeft .... regard nemende op de aanstaande periculen, en dat de heer van Brederode met zijn volk was in de abdij, den dienst Gods, zoover als 't aangaat het celebreeeren der Misse, achtergelaten, uitgezonderd de predicatie, die hij naar uitwijzen der H. Kerke in 't openbaar verkondigd heeft.' –

Beide geestelijken hebben er zeker toe bijgedragen dat de protestantse opvattingen ingang vonden in de gemeente. Toen de Staten van Holland het beheer van de kerken in West-Friesland tijdens een grote kerkvergadering, die in 1573 in Alkmaar gehouden werd, in hervormde handen legden, werd ook de Christinakerk aan de hervormden overgedragen. De preken van Saskerdes en Viti hebben de sprong van Rooms-Katholiek naar Hervormd in Haringkarspel waarschijnlijk sneller doen plaats vinden dan elders. Verscheiden Noordhollandse dorpen zijn pas laat met het Calvinisme in aanraking gekomen - ongeveer de helft van de parochianen op het platteland van West-Friesland bleef de Moederkerk trouw. In de steden daarentegen ging men massaal tot het Protestantisme over.

De kerkhervorming, in de Republiek vooral door de Staten van Holland sterk gesteund, was breed internationaal georiënteerd. Denkers uit heel West-Europa wisselden levendig van gedachten. We hoeven overigens niet te denken dat het theologisch gedachtengoed louter van

over onze grenzen kwam. Al in het begin van de 16e eeuw waren hier aanhangers van geestelijke stromingen die het met de theologische opvattingen van Rome niet eens waren. In Noord-Holland was er in de 16e en 17e eeuw behalve Lutherse eveneens grote Doperse invloed. Ook de opvattingen van Zwingli, de grote Zwitserse theoloog zullen ingang gevonden hebben. In het Kerkeraadsboek van Haringkarspel treffen we op een lijst der predikanten die sedert de Reformatie in de gemeente het Evangelie bediend hebben namelijk de naam aan van een predikant die zijn opleiding in Zwitserland schijnt te hebben gehad.

– 'Frans Janssen van Zürich kwam in plaats van Martinus Nicolaus Scheer in 1604, maar deze verdrong in de Schagerwaard toen hij te Schagen gepredikt had anno 1609 d.d. 13 december des sonderdagsavonds, acht dagen daarna pas wedergevonden.' –

Voor de Hervorming bezat de parochiekerk van Haringkarspel aan een van haar altaren een vicarie waaraan goede inkomsten waren verbonden. De vergevers waren kerkmeesters en schepenen. Kerkmeesters waren verplicht voor het onderhoud van het kerkgebouw zorg te dragen, en na 1573, het gebouw ter beschikking van de Hervormden te stellen. Maar de kerkmeesters werden niet door de kerkeraad benoemd of gecontroleerd. Zowel kerkmeesters als Heilige Geestmeesters (zo werden de beheerders van de armengoederen genoemd), werden immers altijd verkozen uit de notabelen van de dorpsgemeenschap. Ze behoefden zelfs geen lidmaat van de Hervormde gemeente te zijn. Katholieken werden pas in 1654 door de overheid van het kerkmeesterschap uitgesloten. Bestuur en

rechtspraak konden dus heel goed in Katholieke handen zijn en blijven, want overheidsmacht werd toch bij voorkeur toevertrouwd aan mannen van aanzien en vermogen.

Kort na 1573 kwamen de kerkmeesters echter voor een zware taak te staan. De kerk werd verwoest of verbrand door Spaanse troepen en diende weer opgebouwd te worden.

Volledigheidshalve zullen we hier vermelden hoe het verder met de kerk ging. In 1830 was de toestand weer deplorabel en volgde er afbraak, waarna nieuwbouw plaats vond, nu evenwel op wat kleinere schaal. In 1923 werd de kerk echter definitief gesloopt. De Kerkvoogdij der Nederlandse Hervormde Gemeente van Haringkarspel verkocht kerk, preekstoel, banken en grafzerken voor f. 400,-. De stenen werden voor een groot deel tot puin geklopt en, zoals zo vaak, voor wegverharding gebruikt. Het orgel werd overgebracht naar het Rijksmuseum in Amsterdam; daar hangt het nog steeds in de ingangshal aan de rechtermuur. In het centrum van Kerkbuurt is op de plek waar vanouds de kerk heeft gestaan een pleintje aangelegd - de omtrek van de verdwenen kerk is door paaltjes gemarkeerd.

Een inwoner van Haringkarspel, wijlen de heer D. Pancras, herinnerde zich dat de kerkklokken bij de sloop uit de toren werden gehaald en het rijmpje dat op één ervan stond:

– 'Van een kanon ben ik gegoten
Veel menschen heb ik doodgeschoten
Maar nu verricht ik ander werk
Nu roep ik de menschen naar
Heerens kerk' –

Op de rand van een andere klok heeft de volgende inscriptie gestaan:

'----- ben ik gegoten

van Pieter Waghevens te Mechelen
int jaer onzes Heeren 1519' –

Deze klok is in het laatst van de Duitse bezettingstijd verdwenen. Naar men zegt is hij per schip weggevoerd en is dit schip in het IJsselmeer gezonken. De klok ontliep zo het lot om op zijn beurt opnieuw in een kanon veranderd te zullen worden!

De rechtsorganisatie van de heerlijkheid Haringkarspel

Haringkarspel hoorde tot het Geestmerambacht, een organisatie die een bestuurlijke, rechterlijke en waterstaatkundige organisatie vormde. Een ambacht omvatte een aantal dorpen. De organisatie droeg aanvankelijk nog overblijfselen van de Oudfriese rechtsgewoonten, waarbij een oordeelvinder samen met de buren rechtsprak. Buurlieden waren personen die tot dezelfde rechts- en bestuurskring behoorden, of die het 'buurmaal', d.w.z. het recht van ingezetenen hadden verworven. Jan, een zoon van Sijmon Pietersz Poorter en zijn vrouw Maertje Cornelis worden in hun testament van 1668 buijrluijden genoemd. In de rechtspraak verdwijnen buren aan het eind van de 13e eeuw, schepenen gaan hen voortaan vertegenwoordigen.

Toch werden de buren bij belangrijke zaken nog veel betrokken. Uit de zogeheten Schepenrol weten we dat er eens per week door de vierschaar recht werd gesproken - vandaar de naam 'rechtdach', zoals vermeld op deze rol. Op 19 dec. 1613 verscheen Sijmon Pieterz Poorter op zo 'n rechtdach wegens de weddenschap met betrekking tot zijn Jeruzalemreis. Het is interessant dat in januari 1613 de oude term 'Buyrrechtdach ende Weeckrecht' nog werd gebruikt.

Uit de Schepenrollen van Haringkarspel, geraadpleegd over de periode van 1600 tot 1680, kunnen we ons een indruk vormen over de zaken die aan schepenen werden voorgelegd. Dit blijken vrijwel altijd kwesties te zijn over het vastleggen dan wel niet nakomen van zakelijke overeenkomsten betreffende landhuur, borgsommen, interestbetaling of wanprestatie bij koop en verkoop.

Volgens de literatuur trokken de mannen uit de Gouden Eeuw om het minste of geringste het mes. Vreemd genoeg treffen we op de Schepenrol slechts twee maal een rechtzaak over een vechtpartij aan, namelijk in juli 1666 en 1671. De eerste zaak luidt als volgt:

---- 'gedaagde in Dirckxhorn bij de herberg van Neel Sijmons als oock daer buyten bij de huysinge op de Heerewegh tot twee distincte maelen toe het mes getrocken hebbende om met het bloote mes te veghten tegens om den selven daer mede deerlyck te quetsen ende te geven twee diepe steeckwonden in syn rechterborst tot in gevaer van syn leven, alsmede een wonde boven den elboogh binnensarms van gelycks een sneede, soo in syn rechter als in de slincker arm over den pols. ' —

De Baljuw van de Vierschaar veroordeelt de gedaagde tot een boete van liefst twee maal honderd ponden en de kosten van het proces.

In 1671 trekt een gedaagde in een boelhuis op Dirkshorn 'in grammen woede' zijn mes op de bode, 'de selve daarmede heen en weder jagende om eyntelijk een groote sneede in syn slincker hand te slingeren". Als het slachtoffer zich in het huis van de chirurgijn heeft laten verbinden 'heeft de gadaagde sich niet ontsien in grammen woede syn mes ten tweeden maele te trecken'. De eis is twee maal 30 gulden boete.

Het College bestond, blijkens gegevens op de Schepenrol over de jaren 1642, '44, '45, '46, '52 en '53, uit zeven schepenen. Die schepenen hadden slechts één jaar zitting en traden dan collectief af

om vervangen te worden door zeven anderen. Daar het aantal ingezetenen dat in aanmerking kwam voor zo'n functie echter beperkt was, kwamen dezelfde personen na een aantal jaren weer opnieuw aan bod. Uit bovengenoemde Schepenrol blijkt bijvoorbeeld dat de oom van Pieten Sijmons Poorter, Claes Cornelisz Coppin, een man die we later nog vaker zullen tegenkomen, in 1642 als schepen werd benoemd, en eveneens in 1646 en in 1655. Pieter zelf bekleede deze functie in 1645 en 1652. Uit de 'Chronyk van de Stad Medenblik' kunnen we opmaken dat Sijmon Pieters Poorter in 1614 één van de schepenen van Haringkarspel was.

Elk jaar werden er ook twee kerkmeesters en drie weesmeesters benoemd, die eveneens aftraden na een jaar dienst te hebben gedaan. Zo was Pieter in 1643 kerkmeester. Helaas bleken deze gegevens over nieuwe benoemingen slechts over de jaren 1642 tot en met 1653 vermeld te zijn.

De ambachtsheer, die vaak elders woonde, genoot een aandeel in de boeten en oefende vaak verschillende rechten en bevoegdheden uit. In het jaar 1608 werd bijvoorbeeld Jacob v.d. Dussen, burgemeester van Delft, verlijd met de hoge en lage heerlijkheid in Haringkarspel. Hij ontving hiermee o.a. de inkomsten uit de vis- en vogelrechten, zwanedrift en roerdampen, vronescout (o.a. huisbelasting en belasting van de grond) en bieraccijns - en natuurlijk vanzelfsprekend alle boeten bij overtredingen van allerlei aard. De Heerlijkheid was dat jaar publiek verkocht voor 18.300 carolusgulden. Een heerlijkheid betekent dat er een aantal heerlijke rechten binnen een klein territorium uitgeoefend mogen worden. Dit territorium valt vaak samen met een kerspel, een parochie.

Het hoogste gezag lag bij de schout. Hij was belast met de handhaving van de

openbare orde en had de functie van openbaar aanklager. Het College van Schout en Schepenen gezamenlijk bestuurde en sprak recht. De overdracht van onroerend goed geschiedde ten overstaan van het College. Indien niet-Gereformeerden, d.w.z. zij die niet de Hervormde leer aanhingen, een rechtsgeldig huwelijk wilden sluiten en dit niet in de hiervoor aangewezen Gereformeerde (= Hervormde) kerk wilden doen, dan had ook de huwelijksluiting plaats voor het College van Schout en Schepenen.

Sijmon en later zijn zoons bekleedden dus een functie 'tot nut van het algemeen', zonder daarvoor een noemenswaardige geldelijke beloning te ontvangen. In de Gouden Eeuw was men echter de mening toegedaan dat het dwaasheid was zich voor de gemeenschap uit te sloven zonder daar zelf beter van te mogen worden. Het mocht dan wel zo zijn dat er geen salaris werd genoten, maar wel het was gebruikelijk dat van ieder ambt dat bekleed werd een graantje werd meegepikt. Het leggen van zakelijke contacten via kinderen hoorde ook in deze gedachtengang thuis. In gezinnen waar enig kapitaal voorhanden was, werden over en weer huwelijksbanden gesmeed zodra de kinderen de huwbare leeftijd kregen. De destijds alom gelezen vader Cats bracht de heersende opinie onder woorden:

– 'Ieder trouw met zijn gelijk
arm met arm en rijk met rijk' –

Het alleen uit liefde met elkaar trouwen stond niet hoog genoteerd bij ouders met huwbare kinderen. Er werd ook nauwkeurig op toegezien wat er met het goed van de uitgehuwelijkte meisjes gebeurde. Verbintenissen werden vaak op huwelijksvoorwaarden gesloten - als de echtgenoot of echtgenote staande het huwelijk zonder kinderen zou komen te

overlijden, dan viel het erfdeel dat men had meegekregen of genomen in het huwelijk (vaak was dat land) weer terug in het bezit van de eigen familie. Op die manier kwamen de kleinkinderen van een broer of zuster soms in het bezit van een aanzienlijke erfenis. We zullen later zien dat de jonge Cornelis Poorter en zijn zusje Anna, kleinkinderen van Sijmons Pietersz Poorter, op deze wijze in 1662 begiftigd werden. We moeten altijd dit soort netwerk voor ogen houden als we een enkele acte onder ogen krijgen. We zien dan door die ene acte immers maar een tipje van een sociale sluier opgelicht! Maar terug naar onze bedevaartganger.

Uit het leven van Sijmon Pieters Poorter

Op de vroege morgen van de derde maart 1606 laat Sijmon Pietersz de klopper vallen op de deur van een woonhuis in de Langstraat in Alkmaar. Sijmon heeft een gewichtige reden voor zijn komst: hij wil een testament laten maken. Met Huybert van der Lijn, de notaris-publiek, bespreekt hij de zaken en deze stelt daarna een acte op.

-'Testament van Sijmon Pietersz alias poorter wonende tot Calverdijck

IN DEN NAEME DES HEEREN AMEN,

Condts ende kennelijck zij eenen yegelicken die dit tegenwoordich instrument zullen sien off hooren leesen, dat in den jaere van der geboortnisse desselffs ons Heeren ende Salichmaeckers Jesu Christi sestienhondert ende ses, in de vierde indictie, opten derden dach des maents Marty smorgens de clocke omtrent negen uren, Regerende die alder Doorluchtichste ende Hoochgeborenste Prince ende Heeren Heere Rudolphus bij der gratie Goodts die tweede Roomsche Keijser van dien name int XXXe Jaere sijns Keijserlijcken Majesteits vestia, voor mij Huybert Jacobsz van der Lijn, openbaer notaris bij den Hove van Hollant geadmitteert, resideerende binnen der stede Alckmaer, ende voor den getuijgen naergenoempt, gecomen ende gecompareert als Sijmon

Pietersz alias poorter wonende tot Calverdijck. mij notaris door een gelooffwaerdich persoon bekent gemaect, ghaende ende staende en gesonden lijve, zijne redene, memorie ende verstant wel ende volcomenten gebruijckende, zoo claere bleeck, die welcke aenmerckende deses levents corthijt, de seeckerheit des doots, ende d'onseeckerheit van de ure van dien, ende begerende derhalven dewijle hem Godt Almachtich noch tijt ende gelegentheijt gheeft, van zijn tijtlicke goederen te disponeren, heeft daeromme bij de beste maniere weegs ende form als hij best ende starckste doen conde ende mochte, nijt uijt bedroch, bedwanck, off bij enighe gunsten weegen van yemant daertoe gebracht ofte misieijt zijnde, maer ter contraren uijt zijne vrije wille gerechte wetenschap ende met wel bedachten moede (zoo hij selffs verclaerde) zijn testament ende uijterste wille gemaect geordonneert ende gedisponeert, maect, ordonneert ende disponeert mits desen in manieren hier naer verclaert, eerst zijn siele bevelende d'onbegrijpelijcke genade ende barmherticheijt Goodes ende zijn lichaem de christelijcke begravinghe, heeft hij testateur geprelegateert ende voor uijt gemaect, soo hij prelegateert ende voor uijt maect mits desen, Cornelis Pietersz zijn volle broeder de gerechte helft van een stucke weijtlandts genaempt Schagerlandt groot int geheel acht geersen, gelegen in de

Ring voor Dircxhorn, daer Anna Pietersdr sijn halve suster de wederhelft van toecompt.

Sustituerende voorts hij testateur tot zijn universele erfgenamen in alle de verdere goederen, roerend en onroerend goet, actiën ende crediten geen uijtgesondert die hij ongedisponeert metter doot ontruijmen ende achterlaten sal, de voorzegde Cornelis Pieter ende bij ordonnantie zijn kindt off kinderen bij representatie voor twee vijffde parten, ende Dieuwer Heijndricxs naegelaten kindt van wijlen Maddalena Pietersdr zijns testateurs overleden suster mede voor twee vijffde parten, mitsgaders Anna Pietersdr sijns testateurs halve suster en bij haer afflevigheid haer kindt off kinderen bij representatie mede voor een vijffde part, met sulcken verstande off t'gebeurde, dat de voorzegde Dieuwer Heijndricxsdr ende Anna Pieters quamen te overlijden zonder wettighe kindt off kinderen nae te laten, off kindt off kinderen naelatende, deselve alle zonder verder geboorte stervende, soo ende in sulcken gevalle wil ende begeert hij testateur dat de goederen die sij van hem testateur t'eru genomen sullen mogen hebben, int geheel ende sonder eenighe afftreckinge van trebelianique oft mindere portien, wederomme gaen ende devolmeren sullen ander bloede dan hem testateur zonder daer van te sullen versterven ofte vervreemden, t zij bij testamente, codicille, huwelijckke voorhanden,

contract ofte anders in eeniger manieren t gheene voorsz. staet, seijde ende verclaerde de voorsz. testateur te wesen zijn testament ende uijterste wille, dien hij wilde naer zijn doot achtervolcht te hebben ende stadt te zullen grijpen, tzij als testament, codicille, giften ter saecke des doots, off anders zoo eens menschen uijterste wille naer echten off goeder gewoonte alderbest mach stateeren, nijet tegenstaende eenighe rechtelicke solempniteijten in desen gerequireert mochten ontbreecken, daer off hij oitmoedich begeerde gehouden te werden voor geexcuseert, versoeckende tot dien eijnde aen mij Openbaer Notaris voornoemt, wettelicken stipuleren ende stipulatie ontfangen hem hier van gemaect ende geleverd te worden een ofte meer openbaer instrument ofte instrumenten in der bester forme. Aldus gedaen ende gepasseert binnen der voorsz. stede Alcmaer ten woonhuijse mijns Notarij staende in de Langestraet ter presentie ende overstaen van den eersame Pieter Cornelisz clerck ter secretarie deser stede die verclaerde voorsz. testateur seer wel te kennen, ende deselffde persoon te zijn die hij hem bij dese is baptiserende, ende Cornelis Jansz. Baert poorter der selver stede, als getuijgen van goede gelove. Hier toe met mij notaris specialicken versocht ende geboden in den jaere indictie,

maente daege ure Keijserlijke
Majesteits lectis als vooren:

Ende want ick Openbaer
Notaris voornoemt bij tgundt
voorsz. staet mette voorsz.
getuijgen tegenwoordichen
geweest.

H. J. van der Lijn Not.
1606

J. Cornelisz
Cornelis Jansz Baert' –

De notaris geeft een duidelijke tijdsaanduiding. Het is het jaar 1606, het feestelijke dertigste regeringsjaar van Rudolf II, Rooms Keizer. Vanaf Karel de Grote behoorden de Nederlanden tot het 'Heilige Roomse Rijk der Duitse Natie'. De heersers over dit gebied beschouwden zich als opvolgers van de Romeinse keizers, gekroond in Rome, vandaar de naam 'Rooms keizer'. Pas bij de Vrede van Munster in 1648 verbraken de Nederlanden de band met Duitsland. De vierde indictie duidt het vierde tijdgebied of tijdindeling aan. Een trebellianque portie is het vierde part van een overhands gemaakte erfenis in een boedel.

Aan het hoofd van het testament gebruikt de notaris de aanduiding 'Sijmon Pietersz alias Poorter', wat betekent 'andersgezegd Poorter'. Verderop in de acte staat ook nog dat Pieter zich zelf Poorter noemt, of 'baptiseert'. Sijmon kan zich blijkbaar als poorter beschouwen, ook al woont hij in een buurtschap, namelijk Langh Calverdijck. Dit wijst er op dat hij de poortersrechten van een stad bezit.

De erfenis omvat roerend en onroerend goed, actiën en credieten. Ook hieruit krijgen we enigszins de indruk dat het hier om het bezit van een koopman gaat.

Sijmon benoemt zijn broer Cornelis, het dochtertje van zijn overleden zuster Maddalena en zijn halfzuster Anna als zijn

universele erfgenamen. Er is maar één deel van de erfenis waarvoor Sijmon een bijzondere regeling treft, namelijk voor een stuk weiland van in totaal bijna 3 hectare wat hij samen met zijn halfzuster Anna bezit en dat na zijn dood aan zijn broer Cornelis moet komen.

Sijmon is in 1606 kennelijk nog ongetrouwd. Wat was de reden dat hij in de lente van dat jaar een testament liet opmaken? Liep hij een groter risico dan anders of ging hij voor zaken buitenslands? In 1613 sloot hij de befaamde weddenschap af om naar het Heilige Land te trekken en binnen een jaar terug te zijn. Hieruit zouden we kunnen afleiden dat hij al geruimere tijd connecties had met zakenlieden die buiten onze grenzen handel dreven.

Een bescheiden spoor van Sijmon's financiële activiteiten vinden we terug op de Schepenrol van 1615, 1616 en 1623. Schepenen doen in die jaren een uitspraak over geschillen bij handelstransacties door hem aangegaan. Het is trouwens opmerkelijk dat de extra geldelijke inzet bij de weddenschap van 1613 eveneens wordt beschouwd als 'gedaan comenschap'.

De Schepenrollen van Haringkarspel zijn bewaard gebleven vanaf 1599. In het derde boek, wat de tijd van 1609 tot 1617 omvat, bevindt zich het rechtsgeding over de weddenschap naar Jeruzalem. Achter in het boek bevinden zich een aantal losse aantekeningen, o. a. over de totale huurwaarde van alle onroerend goed in Haringkarspel over 1613. Daar staat, de volgende overeenkomst opgetekend, opnieuw een weddenschap:

– 'Lieven Jacob Wals
vercoft an Claes Walravens
Cunst ende Cornelis Gerrys
Gorter twee voer errite ende
dat op conditie te weten op een
jare dach ende op Aerian
Jacobs syn hylick soo Lieven

Jacobs hylickt tussen dit en een jaer soo sal Cunst ende Cornelis Gorter daer voor betaelen 38 gulden en soo hij niet hylickt tussen dit ende een jaer soo sullen sy die voorsz oorijten voor niets hebben ende de dach sal ingaen op ten eersten october 1615 en is daer van geweest int gelach ses vaet dat Cunst ende Cornelis Gorter sullen verschieten ende soot coomt te betaelen de helft sullen corten ende hebben (.....) luijden hier (van? /tegenwoordig?) geweest Cornelis Pieters ouwe soon ende Sijmon Pieters Poorter, ende wanneer hij int jaer hylickt soo ist geit verstaen ende is bij de (arbyters?) om .....?).

dit is ouwe soons merck
Sijmon Pyeters Porter ' –

De acte is erg moeilijk leesbaar. We kunnen er het volgende uit opmaken: In Haringkarspel maakt de buurtschap zich op om de bruiloft te vieren van Arian Jacobs. Vooral op de jonggezellen zullen allerlei gewaagde toespelingen zijn gemaakt. Een die het ontgelden moest was Lieven Jacobs, waarschijnlijk een familielid, mogelijk een broer van de aanstaande bruidegom. Zijn huwelijkskansen worden niet hoog aangeslagen door de buurtgenoten en nu wordt er een weddenschap afgesloten op de volgende voorwaarde: twee uit de vriendenkring, namelijk Claes Cunst en Cornelis Gorter, zullen van Lieven Wals twee voer erwten kopen voor een bedrag van 38 gulden, maar Lieven krijgt dat geld alleen uitbetaald als hij binnen een jaar getrouwd is. Zo niet dan krijgen Claes en Cornelis de erwten voor niets. De weddenschap zal op de huwelijksdag van

Arian Jacobs ingaan en wel op 1 october 1615.

Ter verhoging van de spanning wordt er zes vaatjes drank ingezet, waarschijnlijk bier. Claes Cunst en Cornelis Gorter zullen het alvast voorschieten, maar zo het over een jaar op betalen aankomt en als zij de verliezers blijken te zijn, krijgen ze het voor de helft van de prijs. Aan het slot wordt nog eens herhaald dat het geld 'verstaan', vervallen, is als Lieven binnen het jaar trouwt.

Opmerkelijk is dat deze weddenschap als een handelstransactie wordt gezien en daarom officieel in het schepenboek wordt ingeschreven. Cornelis Pieters ouwe soon en Sijmon Pieters Poorter zijn bij de weddenschap aanwezig geweest en tekenen daarom op de schepenrol als getuige.

Uit Sijmon's testament van 1606 weten we dat hij een broer had die Cornelis Pietersz heette. Is dat soms dezelfde die hier als 'ouwe soon' tekent? Het door hem gebruikte huismerk zou dat aannemelijk maken. Cornelis tekent met een lange horizontale lijn die uitmondt in een drietand. Claes, de kleinzoon van Sijmon, gebruikt een huismerk van drie verticale strepen gedekt door een horizontale streep, eveneens een drietand. Een huismerk bleef generaties lang bij de familie in gebruik, zij het met kleine variaties. De ganzeveer is waarschijnlijk niet scherp geweest toen Sijmon zijn handtekening zette, de klinkers bij Poorter zijn dichtgelopen. Bovendien is de inkt geel verbleekt. Het lijkt er echter op dat Sijmon met Porter tekent. Het was niet ongebruikelijk in die tijd om de dubbele oo soms te vervangen door de enkele o en er dan de letter i achter te plaatsen of een streepje boven de o te zetten.

Waarschijnlijk is Sijmon vóór 1610 met de welgestelde Maertgen Claes in het huwelijk getreden. Maertgen was een dochter van Claes Jacobsz Dircxhorn, en

ze had drie, mogelijk vier broers. De Kroniek van Medemblik vermeldt dat Sijmon in 1614, alvorens naar het Heilige Land te vertrekken afscheid neemt van vrouw en kinderen. Waarschijnlijk zijn dat zijn zoontje Pieter, geboren omstreeks 1610 en mogelijk dochtertjes. Zijn zoon Jan zal na 1615 geboren zijn. Sijmon bezocht tal van bedevaartsplaatsen in en nabij Jeruzalem. Hij liet zich zodoende kennen als een trouw zoon der Moederkerk. Zijn kinderen zal hij door een priester hebben laten dopen, mogelijk door pastoor Granaet in Eenigenburg.

Sijmon wordt in de kroniek een 'huisman' genoemd, een boer dus. Sijmon bezat inderdaad in 1614 koeien en schapen - waarschijnlijk handelde hij in vee of had hij een vetweiderij. Al in de 14e eeuw werden magere ossen uit Jutland en Sleeswijk aangevoerd om op de goede Mestfriese weidegronden vetgemest te worden. Ze kwamen hier met speciale 'ossenschepen' in het voorjaar aan. In Enkhuizen bestond bovendien een belangrijke ossenmarkt, evenals in Amsterdam en Purmerend.

Maar vermoedelijk had hij meer pijlen op zijn boog en stak hij zijn geld in een vervenerij of droogmakerij. Dit zouden we kunnen opmaken uit actes uit 1624 en 1627. Hieruit zien we dat Sijmon nog al wat land in veengebied bezat, namelijk in het Torreven, in het Derchmeer en in het Condtveen. Dit zou er op kunnen wijzen dat hij uit een familie van verveners stamde. Er was veel vraag naar turf, speciaal in Amsterdam, een handelsstad in opkomst. Later kan er geld gestoken zijn in droogmakerijen. Sijmon's zoon Jan erft via zijn vader de percelen land in het Torreven en de Derchmeer en in zijn testament in 1668 worden deze beschreven als 1 we yt l and '.

In 1624 sterven zowel Sijmon als zijn vrouw Maertgen en de erfenis moet geregeld en vastgelegd worden. Op 4 april

1624 begeeft Claes Jacobs Dircxhorn zich naar de weesmeesters om het erfgoed van zijn kleinkinderen te laten inschrijven in het Weesboek. De weesmeesters houden er toezicht op dat geld en goederen van minderjarige half- of hele wezen goed beheerd wordt door personen, door hen benoemd. Dit zijn meestal de grootvader of de ooms van de kinderen. Claes Jacobsz wordt als 'beste vaeder' aangeduid, dat wil zeggen dat hij de grootvader van moederszijde is. De acte luidt als volgt:

– 'Op huyden den 2e Aprillus anno 1624 soo compareerde voor Aerien Jansz en Jacob Sijmonsz Meesmeesters Claes Jacobs Dircxhorn als beste vaeder van sijn dochters weeskinderen te weten de weeskinderen van Sijmon Pieters Poorter ende Maertgen Claes sijn huijsvrouw beijde i.g. (d.w.z. overleden) omme te weesboeck te stellen die voorsz weeskinderen vaeder ende moeders erff als nae volcht in specije.

In den eersten een stucke lhants genaemt Torreven groot int geheel ontrent tien geersen drie snees gelegen in de banne van Outcarspel ende Mannenhuizen.

Noch een half stucke lhants gemeen met Aeff Barthelmieusz groot int geheel ontrent 14 gars, daer van de gerechte helft gelegen in de Derchmeer.

Noch een stucke lants gelegen bij Condtveen bij de watermoolen alhier in de banne van Outcarspel groot ontrent vijff geersen en negen sneesen.

Noch een stucke lhants gelegen voor Dircxhorn groot ontrent acht geersen.

Noch een huijs ende erff dat nu vercoft is aen Willem Pieters boer staende tot Calverdijck voor vijffhondert vijff en veertich gulden te betaelen op de Carstijd.

Noch een halff huijs ende erff gemeen met Cornelis Pieters de weeskinderen oom mede staende tot Calverdijck.'

—

De verkoop van het huis aan Willem Pieters boer is nog door Sijmon zelf tot stand gebracht volgens een acte uit 1644. Het halve huis dat Sijmon en Cornelis samen in eigendom hadden is mogelijk uit hun ouderlijke nalatenschap verkregen.

De bestevaer van de kinderen sterft korte tijd later. De erfenis wordt verdeeld onder zijns zoons Jacob, Jan, Pieter en Cornelis, en de weeskinderen Pieter en Jan ontvangen de portie die hun moeder Maertgen zou zijn toegekomen als ze nog geleefd had. Opnieuw komen de kinderen weer in het bezit van land. De acte luidt als volgt:

— 'Op huijden den 11en februarij 1627 soo compareerde voor Jacob Sijmonsz en Cornelis Aeriaens weesmeesters, Jan Claesz een soon van Claes Jacobsz en Cornelis Pieters beide oomen en voogd van de kinderen van Sijmon Pieters Poorter en Maertgen Claes beide saliger omme te weesboeck te stellen die voorsz. weeskinderen goederen van haer van Claes Jacobsz haer bestevaeder te deel gevalle als nae volcht in specije:

In den eersten de helft in een stucke Ihants groot int geheel ontrent vijftien geersen gemeen met Pieter Claesz de

voorsz. kinderen oom, gelegen in Coetenburch genaemt het hoylant belent met Jelmer van Eim ten noorden en Coetenburchs moolen ten zuiden.

Noch een acker zaetlants groot ontrent 18 sneesen gelegen in de banne van Herencarspel genaemt Kisteven belent met Claes Jacobsz aen t noort en Ziewert Jacobs kinderen ten zuiden.

Noch een stuckje groetlants gelegen opte Waert in de banne van Herencarspel groot ontrent een gars negen sneesen belent Dirck Heertges buyten ackers ten oost en Jacob Claesz oom van de weeskinderen ten westen.

Op huijden den 24 martij 1627 soo compareerde voor Jacob Sijmonsz en Cornelis Aeriaens weesmeesters Cornelis Pietersz Calverdijck als oom en voogt van weeskinderen van Sijmon Pieters Poorter saliger en heeft sijn reeckeninge gedaen van ontfangst en uytgift voor de weesen.' —

De morgen was de gewone eenheid bij het meten van land. Het verwarrende is echter dat deze weer van streek, tot streek. in grootte en onderverdeling verschillen. De Geestmerambachtmorgen was 0.85 nederlandse hectare groot en was verdeeld in 800 roeden. De roede was op sommige plaatsen 18, op andere evenuel 14 of 12 voeten. In Geestmerambacht uerd de morgen in gaerssen of gersen verdeeld. Eén geers is 1/3 morgen of 200 roeden en is zelf weer verdeeld in snees. Hoeveel snees een geers vormen is onzeker, soms 12, soms

10. Het woord geers staat in verband met 'gaerse' en 'grase'. Oorspronkelijk was het de oppervlakte die een koe in een dag tijd kon begrazen

De Weeskamer oefende controle uit over het goed van wezen of halfwezen en wezen de voogden aan. Zowel jongens als meisjes waren tot hun 25e jaar minderjarig. Trouwden ze voor die tijd dan werden ze door het huwelijk meerderjarig en mochten zelf hun zaken behartigen. Voor de meisjes trad dan de echtgenoot in rechte op. Uit de acten blijkt dat kinderen die een zekere leeftijd bereikt hebben zelf ook wel bij de afrekening van de ooms voor de Weeskamer aanwezig mogen zijn. Op 29 maart 1628 verschijnen Cornelis Pieters (de broer van Sijmon) en Pieter Claesz (de broer van Maertgen) in presentie van Pieter Sijmons. In 1629 verschijnen dezelfde ooms om rekening en verantwoording af te leggen over de ontvangsten en uitgaven, nu echter vergezeld van Jacob Sijmons, oudoom van de kinderen. Jacob is een broer van hun grootvader van vaderszijde. We moeten niet vergeten dat het kapitaal uit twee families afkomstig was en men elkaar goed op de vingers keek hoe het beheerd werd.

In april 1629 wordt aan Cornelis Pieters 'toegevonden voor twee jaeren costgelt van Pieter Sijmens een van Poorters kinderen'. Pieter woont dus bij zijn oom in Calverdijk - over Jan wordt niet gerept. In een acte van maart 1630 zien we dat er weer een extra voogd aanwezig is, namelijk Cornelis Claes Jacobsz, weer een broer van Maertgen Claes. In maart 1632 wordt er opnieuw afgerekend 'mede ten overstaen van Pieter Sijmons soon Poorter voorsz', en dit is dan de laatste acte in het Weesboek voor Pieter en Jan. In een naschrift wordt op 17 april 1647 echter door 'de voorsz. kinderen' nog verklaard dat een bepaald bedrag ten volle is voldaan en door hen geïncasseerd.

Een tekening van het dorp Haringkarspel

Tot nu toe hebben we over Haringkarspel gesproken als zo maar een dorp - maar hoe zag het dorp eruit? Dank zij een tekening van A. de Haen kunnen we ons er een goede voorstelling van maken en tevens van het voetpad dat vandaar naar het naburige Dirkshorn leidde. Ook liep er een sloot langs het dorp, met huizen aan de overzijde die uitsluitend bereikbaar waren via smalle houten voetbruggetjes. Ze waren hoog, zodat een praam met koeien of hooi ongehinderd kon passeren. Op het hele traject tussen de kerk van Haringkarspel en Dirkshorn waren er wel zes te vinden. Hoewel de tekening van de Haen uit 1744 stamt, is het bijna ondenkbaar dat de situatie in de eerste helft van de 17e eeuw nog landelijker is geweest dan we hier te zijn krijgen. De wegen die op de kronkelende kreekruigen en over de dijken liepen, waren in die tijd in het algemeen van weinig betekenis. Oorspronkelijk waren het nauwelijks meer dan karresporen, waarop later in het midden een smal paardepaadje met klinkerverharding werd aangelegd. In de berm van de smalle, door sloten begrensde wegen, werden bijna altijd bomen geplant.

Pieter bleef niet bij zijn oom Cornelis in Calverdijk wonen, maar trok naar Dirkshorn. Waarschijnlijk had hij daar via zijn moeders familie bezit verworven. 'Horn' betekent hoek: de dijk maakt namelijk bij Dirkshorn een hoek van bijna 90 graden. De huizen staan aan de binnenkant van de ringdijk en de as van de bebouwing loopt van oost naar west. We weten vrij nauwkeurig waar Pieter Sijmonsz Poorter woonde, namelijk helemaal aan het Westeind. In zijn woonkamer moet hij de wieken hebben horen draaien van de naast zijn huis

staande molen, die het waterpeil regelde van de Botersloot en van de Gemeene Vaert. Daar vandaan was het over de Groenedijk maar een paar kilometer lopen naar Sint Maarten, dat aan de Westfrieze zeedijk ligt. Vanuit de Kerkbuurt leidde de Selscherdijk naar Eenigenburg, om aan te sluiten op de hiervoor genoemde zeekering.

In 1631 werd het Koetermeer drooggelegd (53 ha.) en in 1631 de Schaapskuil (71 ha.). In 1635 volgde de drooglegging van het grote Woudmeer (222 ha.). Dit gebied was in 1612 door de bestuurders van het Geestmerambacht gekocht uit de nalatenschap van Lamoraal van Egmond, één van de edelen die door Alva werd onthoofd. Tenslotte volgde nog in 1636 het droogmaken van het Bleekmeer (80 ha.). Al deze plassen vielen onder de Heerlijkheid Haringkarspel.

Om de vele plassen en meren droog te malen werd een watermolen gebruikt. Daarbij werd als volgt tewerk gegaan. Om het meer werd een sloot gegraven, de ringvaart. De uitgegraven grond werd neergelegd tussen het meer en de sloot, zodat er een dijk van aangelegd kon worden. Er werd een molen gebouwd die het water uit het meer wegmaalde; de afvoer van het water had plaats via de ringvaart. Aanvankelijk konden alleen meren die erg ondiep waren drooggelegd worden, want de molens konden slechts een hoogte van een halve meter overbruggen. Later slaagde men er in meren van drie meter diep droog te malen, zoals het Uogmeer. Daarvoor waren twee molens achter elkaar nodig. De eerste pompte het water uit het meer in een tussenboezem en de tweede molen bracht het water van deze tussenboezem in de ringvaart. Als er twee of meer molens nodig zijn heet dat een molengang.

We zagen dat Sijmon percelen land had in het Torven, het Condeven en het Derchmeer; Sijmon's schoonvader had

land in Coetenburg en in de Waardpolder, en Sijmon's zwager Cornelis Claes Coppen, in de Woudmeer en eveneens in Coetenburg.

Er was in het begin van de 17e eeuw schaarste aan goede landbouwgrond vooral voor het verbouwen van graan, terwijl er daarentegen voldoende weidegebied aanwezig was. Op die behoefte speelden de droogmakerijen in. Hoewel het droogleggen van de meren aanzienlijke bedragen vereiste werd hiervoor op grote schaal geld gefourneerd. De in de handel behaalde winsten moesten namelijk op een veilige manier belegd worden en belegging betekent ook spreiding van risico. Behalve de obligaties van Holland waren er destijds nog slechts weinig solide effecten te verkrijgen. Grondbezit gaf slechts een matig rendement, maar werd als een veilige belegging beschouwd. Het lijkt dus aannemelijk dat Sijmon en zijn beide zoons, evenals zijn schoonfamilie, een deel van hun vermogen in grondbezit hebben belegd.

Pieter, de zoon van Sijmon Pietersz

Een acte met betrekking tot Transporten en Hypotheken vermeldt Pieter Sijmonsz Poorter voor het eerst op 8 maart 1640. Hij koopt dan van zijn oudoom Jacob Sijmonsz te Dirkshorn een stukje land in de Voorpolder, groot 4 geersen en 3 snees, gelegen voor Dirkshorn. Dit perceel heet soms 'Het Aerien Louris Weytje', maar ook wel 'het Voorweijtje'. Het weilandje ligt vlak bij zijn huis. Een latere acte zegt namelijk 'voor zijn deur leggende'. Bij verkoop op 19 september 1679 wordt het 'groedland' genoemd. Groetland of groedland is grond die uit groede, grasland bestaat. We verstaan er vaak poldergrond onder. Als onderpand geeft hij twee akkers zaadland aan de Buttersloot, groot 3 geersen en 2 snees. De Buttersloot liep vrijwel van Pieter's huis zuidwaarts naar de Kalverdijk.

Op 4 augustus 1644 spant Willem Pietersz van Kalverdijk als eiser een proces aan tegen Pieter Sijmonsz. Uit deze acte kunnen we concluderen dat Pieter's vader zelf nog het huis en erf heeft verkocht waar in 1624 sprake van is. Er zijn blijkbaar moeilijkheden gerezen over het erf. Op de Schepenrol staat te lezen:

–' De eyser seijt het waer is dat des gedaagdes vader heeft vercoft zeeker huijs en erve waer van de eijser nu het erf is competeerende ende alsoo de offijshier de eijser lasticht, sustijneerende de eijser het selve erve in eijgendom niet te competeeren, soo concludeert de eijser dat de gedaagde sal worden gecondemneert de eijser van eijsch die de offijshier op hem heeft gedaen costeloos te indemneeren. '–

Vervolgens, op 7 februari 1647, koopt hij van Sijmon Jacobs schout, wonend in Eenigenburg en de voogd van Claes Jacobs kinderen geprocureerd bij Maertgen Jacobs, een akkerland gelegen aan de Buttersloot groot omtrent 20 snees. Op 20 maart 1653 verleent hij een rentebrief ad f. 600,- tegen 5% en geeft als speciale hypotheek ditzelfde stukje akkerland. Op 28 juni 1654 heeft hij een rentebrief verleden, hoofdsom 1000 gulden. Tot hypotheek geeft hij nu het Voorweijtje. En zo gaat het steevast door.

Op 13 mei 1655 wordt Pieter 'op de Rechtdach' gedaagd door notaris Frans Hoogsant in Alkmaar om betaling van 20 gulden 'ter zaecke van maeckelarij geit van 2000 gld. die de gedaagde op intreste genoomen heeft'.

Op 29 juli 1655 is er een proces, aangespannen door de gemachtigden van de boedel van wijlen Cornelis Jansz Boode om betaling van 1018 gulden, 'ter zaeke van custingpenningen van een stuck lants gelegen in Coetenburg, bij den gedaagde van voorsz. Cornelis Jansz gecocht'.

In oktober 1655 geeft hij als onderpand van een rentebrief ad f. 1500,- een stuk land in Coetenburg, genaamd 'Mr.Aris Hoyland', groot 13 geers en 2 snees, 'belend de Gemeenevaart ten oosten en westen'. In 1657 wordt ditzelfde land als onderpand gegeven van een rentebrief ad f. 1000,-. Dan, in 1661, is er sprake van pacht van 'Het land aan Duyne' en in 1663 eveneens van pacht, nu van 'Het land tot Schoorel'.

Pieter handelt als een ware kapitalist: leent geld, zet geld uit, koopt land en beleent het daarna, om dan weer een volgende slag te slaan.

Anna Jansz, de eerste vrouw van Pieter

Wanneer Pieter met Anna Jansz getrouwd is weten we niet - zijn huwelijk staat niet vermeld in het Trouwboek van Haringkarspel, noch de doop van zijn kinderen Maertje en Sijmon in het Doopboek. Waarschijnlijk had Anna nog twee zusters, namelijk Maertgen Jansz en Griet Jansz, en een broer Jan Jansz, die ook wel Jan Jansz Schoorel wordt genoemd. Uit de Weeskamerboeken blijkt dat Pieter al vroeg weduwnaar is geworden, namelijk in het najaar van 1649. Zijn twee kinderen waren nog jong, Sijmon was waarschijnlijk elf jaar. Het is lang niet ondenkbaar dat Anna bij een bevalling is overleden.

Haringkarspel was een plattelandsgemeente en daar zullen de vrouwen onderling wel burenhulp verleend hebben bij de bevalling, want pas tegen het eind van de 17e eeuw kwam er een opleiding tot vroedvrouw. Toen 'het zover was' zal Pieter de buurvrouwen wel zijn gaan waarschuwen en de naaste vrouwelijke familieleden. Een bevalling was uitsluitend een vrouwenaangelegenheid - een man hoorde niet thuis in de kraamkamer. De vrouwen stookten het vuur op, maakten water heet en zetten alles klaar voor de komende gebeurtenis. Bevallingen vonden niet in bed plaats, maar het kind werd zittend op de baarstoel ter wereld gebracht. Zo'n baarstoel diende er volgens de aanbevelingen van de beroemde gynaecoloog Jacob Ryffen uit Zürich, die van 1500 tot 1559 leefde, als volgt uit te zien:

—' Hy sal hebben vier beenen of voeten met een hellende rugghekant en sal onder met swart laken

behangen zyn, omdat de vrouwe souden moghen bedeckt ende rondomme gedeckt zyn, ende dat die ander vrouwen - als het soude van noode wesen - oock souden mogen achter vooren ende aen beyde zijden behulpich zyn. Het sitsel van den stoel sal overal met lynwaet verbonden en becleet zyn omdat de vrouwe soude sachte sitten en omdat het kindfc niet en soude gequetst worden van die hoecken ende heur scherpheyt ende hartheyt van den stoel, indien de vrouwen ten tijde van der noot haar uytheffen wilde - als dickwyls geschiet- niet souden groot hinder. '—

Sommige modellen hadden een rechte rug en zijkanten met armliggers en handvaten, waaraan de aanstaande moeder zich tijdens de weeën kon vast grijpen. Bakjes gevuld met warm water om de voeten in te zetten, zouden helpen om het proces te bespoedigen. Na de bevaling werd de vrouw van de baarstoel in bed geholpen. Als de buurvrouwen het niet meer alleen afkonden en de hulp van de chirurgijn moest worden ingeroepen, in Dirckshorn Pieter's buurman meester Jan, dan stond het er voor moeder en kind al vaak hopeloos voor.

Pieter als voogd over zijn kinderen Maertgen en Sijmon

Zoals gebruikelijk wordt het goed van de halfwezen ingeschreven in het Ueesboek van Haringkarspel. Daar lezen we:

—' Op huijden desen 7en dach van december 1649 compareerde voor Jan Aeriensz ende Jan Claesz Ackerman weesmeesters, Pieter Sijmonsz Poorter ende heeft ten overstaen van Cornelis Harcz ende Jan Jansz oomen van zijn kinderen geprocureert bij Anna Jansdr ende Cornelis Tijisz van Schoorel mede van de naeste van de bloede der voorsz. kinderen van smoeders zijde ende heeft de selve kinderen haer moeders erf bewesen en alhier ter weesboeck gebracht als volcht: Eerstelijck een stuck lants genaemt het Schagerlant gelegen int Voorpolder in dese banna groot ontrent tiendalf gars. (d.w.z. 9½ gars).

(hierachter staat de volgende invoeging:)

'op ten Ben Meij 1660 is bij t blinde loth Jan Iffs man en voocht van Maertgen Pieters aan het bovengestelde lant gedeelt ende aen de ackers aen Duijn, mits uijtkeerende 200 gld.

Item noch een stuck lants gelegen in Koetenburch genaemt de Moolenweijt groot ontrent se ven geersen drie sneesen.

(hierachter staat weer een invoeging:)

'bij t voorgestelde loten is Sijmon Pietersz gevalle aen t bovengen, lant en t groedlant aen Duyn hier nae gesteld, mits ontfangende voor toegift 200 gld. datum als boven, ten overstaen van Pieter Sijmons vader, weesmeesters ende oomen der voorgen. kinderen.

Item noch een nieu bedt met zijn toebehooren ende twee nieuwe deeckens ende als Sijmon Pietersz comt tot zijn ten houwelijck soo sal d'selve oock een bedt met zijn thuijch ende toebehooren van zijn vader moeten hebben. Oock moeten de kinderen volgen haer moeders cleederen.

Aldus gedaen ende ten weesboeck gebracht ter presentie en overstaen als booven, ende is de deelinghe in maenieren voorsz. geleijt bij de voorsz. vrienden en int bijwesen en ten overstaen ende met consentie der voorsz. weesmeesteren die de voorsz. deelinghe hebben geaprobeert. Actum ut supra. Mij present secretaris

M. Campens 1649 '—

Algemeen gebruik was dat aan de langstlevende echtgenoot het huis, meubilair en linnengoed toeviel, en ook gedurende een bepaalde periode de inkomsten van het land. Eventueel moest er dan een schuldbekentenis aan de kinderen worden getekend voor het hen toekomende kindsdeel. Zo erkent Pieter in maart 1658 aan Maertje en Sijmon een bedrag van 1142 gulden schuldig te zijn. Hij belooft een interest van 4% te zullen geven over de waarde van het land tot aan de aflossing toe. Als onderpand van zijn schuld aan de kinderen geeft hij het

zogeheten Voorweytje, 'leggende voor zijn deur'. Pieter, als vader, wordt ouder-voogd over zijn minderjarige kinderen. Daarnaast stelt de Weeskamer toeziende voogden aan, in dit geval de broer van zijn vrouw, Jan Jansz Schoorel en Cornelis Harcxz, de laatste wonend in de banne van Schagen, beide ooms van de kinderen. Eveneens treedt als zodanig op Cornelis Tijsz van Schoorel, mede van naaste bloede.

De kinderen zijn ook hierna bij hun vader thuis gebleven. In maart 1651 wordt gesteld dat 'het costgelt tot Sinterclaes toe is afgereeckent'. Onder de acte staat nog een naschrift:

—' Ende heeft Pieter Sijmonsz de voorsz. kinderen wederom aengenomen in de cost voor de tijt van een jaer twelck verscheenen sal zijn nu Sinte Claes eerstcoomend voor een somme van hondert dertich gld. '—

We kunnen hieruit opmaken wat het ouders op het platteland in West-Friesland in die tijd kostte kinderen groot te brengen. Dat blijkt ook uit een regeling voor Dieuwer Dircxz, een achternichtje van de kinderen. De Weeskamer legt in 1648 vast dat de vader

—' zijn kind zal houden in cost ende cleederen linnen ende wollen eerlijck na zijn staet voor de tijt van een jaer voor een somme van 80 gld. '—

De Weeskamer legt in 1652 vast dat de vader zijn dochtertje

—' wederom aengenomen heeft in de cost en sal t selve besorgen van kousen, schoenen en tot cleederen van moeders cleederen gebruijckende ende wat kosten hij daer toe verleijt sal hij in

reeckening brengen soo dat hij sal hebben voor t costgelt seventich gld. en dat voor een jaer. '—

In de acte van maart 1652 wordt bepaald dat Pieter van zijn kinderen

—' t voorsz. lant in huer sal hebben voor de tijt van ses eerstcoomende jaeren jaerlycx voor de somme van twee hondert tachtich guldens mits dat hij d'eene weijt sal hoijen en d'ander etten mits de weijt hoijende in Koetenburch jaerlijcx over te brengen vijf koemis. '—

Etten betekent dat het nagras afgegraasd zal worden. Voorwaarde voor het contract is dat er op het land in Koetenburch jaarlijks vijf voer koemest opgebracht moet worden.

Maertje mag in april 1659 zelf voor de Weesmeesters verschijnen. Vóór mei 1660 is ze blijkbaar in het huwelijk getreden, want Jan IJfsz vertegenwoordigt haar dan als man en voogd. Er moet nu bepaald worden welk deel van de erfenis voor Maertgen zal zijn en welk deel voor Sijmon.

—' Ten selve daege is deelinghe gedaen van goederen die de kinderen te saemen hadde zijn bij t blinde loth geloot en gedeelt en is Sijmon Pietersz voornoemt ten deele gevallen eerst het lant in Coetenburch genaemt de Moolenweijt groot ontrent seven geersen drie snesen met noch een stuck lants gelegen aen Duijn genaemt de haele groot ontrent vijf geersen. '—

Sijmon wordt in 1663 meerderjarig en Pieter legt dan voor de laatste maal als vader en voogd verantwoording af van het aan de jonge man toekomende efdeel van zijn moeders kant. De laatste afrekening wordt gecontroleerd. Sijmon heeft van 'het land tot Schoorel' de huur ontvangen (in 1661 heet het 'het land aan Duyne') en van zijn oom Jan Jansz Schorel de lijfrente van de jaren 1661, 1662 en 1663. We weten ook wat Sijmon met dat geld heeft gedaan: 'waer uyt hij betaelt heeft het costgelt ende cleederen ende toeback'.

In de Gouden eeuw bleken zowel mannen als vrouwen ontdekt te hebben dat tabak veel genot verschafte. Predikanten fulmineerden echter fel tegen het roken en legeraanvoerders verboden het roken aanvankelijk in het leger. Tevergeefs! De tabak bleek volledig in opmars te zijn in de samenleving, tot in de medische wereld toe.

Uit het leven van Maertje, Pieter's tweede vrouw

Na de dood van Anna, zijn eerste vrouw is Pieter hertrouwd. Mogelijk is hij pas naar aanleiding van dit huwelijk tot de Gereformeerde kerk toegetreten, wat dus in de taal van destijds betekende dat hij Hervormd werd. De doop van de kinderen uit zijn eerste huwelijk is namelijk niet aangetroffen in de vanaf 1619 bewaard gebleven doopboeken van Haringkarspel. Wél vinden we daarin, onder vermelding van de buurtschap Dirckx-horn, dat Pieter Sijmonsz Poorter op 10 april 1652 'een kint ten doop gepresenteert heeft ende genaemt Cornelis'. Op 16 mei 1655 'presenteert hij zijn kint ten doop genaemt Claes'. Een derde kind, gedoopt op 24 juni 1657 is het dochtertje Anna. De naam van de moeder wordt niet vermeld, maar uit andere bron weten we dat ze Maertje Willems heette.

De doop werd liefst zo spoedig mogelijk na de geboorte in het midden van de gemeente bediend, en wel op de eerstvolgende of zo nodig tweede zondag daarop volgend. Moeder Maertje heeft waarschijnlijk nog in het kraambed gelegen en kon dus niet bij de doopdienst aanwezig zijn. Hoewel Pieter in Dirckshorn woont, worden de kinderen gedoopt in de kerk die in Kerkbuurt staat, de oude St. Christinakerk. Waarschijnlijk heeft ds. Antonius Cloppenburg de doop bediend. Dirckshorn, of Dirckx-horn zoals het vroeger gespeld werd, kreeg pas in 1659 een eigen kerkgebouw. Deze kerk werd later gesloopt en op die plaats staat tegenwoordig het gemeentehuis van Haringkarspel.

De baby werd na de geboorte eerst in lauw water gebaad en moest daarna ingewikkeld worden, iets wat alleen gedaan kon worden door daarin bekwame vrouwen. De kleine werd eerst in een grote linnen doek gepakt dat het hoofd en

hele lichaam bedekte en daarna met een soort zwachtels van verschillende breedte omwonden. De wijze van wikkelen was aan de leeftijd aangepast. Zuigelingen tot de leeftijd van twee a drie maanden werden totaal ingewikkeld met de armen langs het lijf. Als ze drie tot zes maanden oud waren werden ze van de oksels tot en met de voeten ingesnoerd, maar kregen de armpjes vrij. Op de leeftijd van zes tot negen maanden werd het wikkelen langzamerhand achterwege gelaten. Het wikkelen werd vroeger nodig geacht om navelbreuk te voorkomen en het kind een rechte rug en rechte benen te doen krijgen. Cornelis, Claes en Anna zullen op die manier zijn behandeld.

Pas als Maertje in bed gelegd was, de nieuwgeborene ingewikkeld en de kraamkamer opgeruimd, mocht vader Pieter binnenkomen en werd hem de baby overhandigd. De warme kandeel stond dan klaar en na alle spannende uren schonk Pieter deze aan de buurvrouwen en binnenkomende familieleden. Iedereen kon dan de nieuwgeborene bewonderen. Kandeel is een warme drank bereid uit wijn (ook wel bier of melk) met dooiers van eieren, suiker en kaneel, speciaal vervaardigd voor jonge kraamvrouwen en de kraamvisite. Als kraamheer droeg Pieter bij deze gelegenheid de kraamherenmuts met kwast.

Twee schilderijen van Jan Steen, genaamd 'De Tweeling' en 'De Kraamvisite' geven ons een goed beeld van wikkelkinderen. Het kind werd in de zogenaamde 'bakermat' verschoond en gevoed. Zo'n bakermat was een grote, platte, uit wilgeteen gevlochten mand met een rugscherf. De verzorgster kon er languit met de voeten naar voren gericht inzitten. Het rugscherf behoedde baby en verzorgster enigszins voor tocht langs de grond. Het open vuur op de hardplaats veroorzaakte luchtverplaatsing: de warme lucht steeg op, daalde in de hoeken van de kamer en werd over de grond weer door

het vuur aangezogen. De zuigelingen werden niet op een tafel geholpen maar altijd op schoot, in de winter lekker warm bij het vuur. Als het vuur te heet werd opgestookt werd het kind met recht 'heetgebakerd'.

Na verzorgd te zijn werd de kleine in de schommelwieg gelegd. Zo'n wieg had geen poten en bevond zich op de grond. Ook alweer wegens de tocht zat er een gordijn om de kap heen, vaak van groen saai, een dichtgeweven stof. De wieg schommelde overdwars, en de schommelbeweging werd met de voet verricht. De arts Hendrik van Deventer die van 1651 tot 1724 leefde, geeft de volgende aanbeveling:

—' Die armen en beenen sult ghy wel uytstrecken ende syn hoof decken, ende alsoo aerdich winden. Daerna leg het kind in de wieghe metten hoofde hoogher dan het lijf, ende wieg het sachte al singhende met halve stemme sonder luyde roepen, want daerdeur sal hem de geest verheughen ende sal soeter slapen. '—

In de bedsteden bevond zich vaak halverwege aan het voeteneind een kistje, de 'kinderkribbe', waarin de baby 's nachts te slapen werd gelegd. Ook trof men voor hetzelfde doel onder de bedstede wel een zogeheten kinderla aan. Zo'n la werd door een kleine houten wig iets open gehouden om wat frisse lucht toe te laten. Aan het voeteneind van de bedstee was op halve wandhoogte een plank bevestigd, waarop een kandelaar stond en een onmisbaar attribuut: de nachtspiegel van tin of aardewerk. Op de plank lagen vaak ook 'dotten', stukjes goed, waarin zich uitgekauwd brood bevond, omwonden met een draad. Als het kind onrustig was werd de dot in een schoteltje met gezoet water

gedoopt dat ook op de plank stond en daarna in het mondje gestopt. Naast de bedstede hing de beddepan, een fraai gedecoreerde koperen pan waaraan een lange houten steel bevestigd was. De pan werd gevuld met gloeiende kooltjes of heet zand en tussen de lakens heen en weer bewogen om het bed te warmen.

Als de moeder weer op de been was werd er vanaf de negende dag na de bevalling feest voor de buurtschap gehouden, het zogeheten 'kindermaal'. Nadat Pieter zijn kinderen ten doop had gehouden zal ook hij zo'n maaltijd, die ook wel 'kinderbier' genoemd wordt, hebben aangeboden. Ongeveer zes weken na de bevalling zal Maertje weer voor het eerst ter kerke zijn gegaan, gekleed in haar beste Zondagse kledij.

Sijmon, Cornelis en Claes zullen tot hun zesde jaar nog rokken hebben gedragen, zoals dat ook nu nog in de Marker klederdracht te zien valt. Slechts aan kleine details kunnen we daarin zien dat we met een jongetje of meisje hebben te maken. Het jongensmutsje is bijvoorbeeld samengesteld uit zes delen die stervormig aan elkaar zijn genaaid en het meisjesmutsje uit drie partjes die op een andere manier zijn gegroepeerd, waardoor er een rechthoekig kapje ontstaat. De onderscheiding in geslacht via de hoofdbedekking is eeuwenoud. Een ander verschil is dat meisjes een schortje dragen, terwijl dit kledingstuk bij jongetjes ontbreekt.

Wat voor soort maaltijden zouden er in de loop van de seizoenen door Maertje zijn opgedist? 's Morgens waarschijnlijk warme grutten (een pap van gemalen gerst, haver of tarwe), of gekookte gort met een klontje boter erbij, rogebrood en bier. Voor de bereiding van het middagmaal viel er een ruime keus te maken uit gepekeld vlees, worst, spek, alle mogelijke soorten vis en gevogelte. Ut de meren kwam allerlei zoetwatervis als

baars, brasem, paling en de wat graterige snoek. Ruim voorhanden was de op grote schaal aangevoerde zoute haring en de gedroogde stokvis, d.w.z. opengesneden en in de buitenlucht gedroogde ongezouten kabeljauw, vaak afkomstig uit Noorwegen. Haringkarspel lag rondom in de weilanden en het zal er gewemeld hebben van watervogels als zwanen, ganzen, eenden en reigers. Vis en gevogelte werd met botersaus gegeten. Bij groente hoeven we niet aan bladgroente te denken - die was niet populair in die dagen. Op het menu stonden bonen en erwten, witte en rode kool, koolraap, wortels en de pasternaak, een soort witte peen die we tegenwoordig vrijwel niet meer kennen. Al die producten werden vaak tot stampot verwerkt of, zoals de erwten, tot moes gekookt (snert). De huisvrouw was in de mogelijkheid tot voedselbereiding maar zeer beperkt omdat ze de maaltijd moest roosteren op ijzeren roosters boven een open hout- of turfvuur of koken in een paar pannen, hangend aan een haak boven zo'n vuur. Met de aardappel had men toen al wel kennis gemaakt, maar deze werd aanvankelijk als giftig gezien (de aardappel behoort tot de giftige familie der Solanaceae) en later als veevoer beschouwd. Pas toen de graanprijzen zo hoog opliepen dat de bevolking het brood vrijwel niet meer kon betalen kwam de aardappel op het dagelijks menu te staan. Pruimen, appels en peren waren volop aanwezig in West-Friesland; ze werden gedroogd voor gebruik in winter en voorjaar. Gedroogde gekookte pruimen kwamen vaak op tafel bij de maaltijden. Op de boerderij van Pieter zal wel boter en kaas zijn gemaakt en dus volop aanwezig zijn geweest. Specerijen uit de Verre Oost, aangevoerd door de schepen van de V.O.C, waren populair. Komijn, peper, nootmuskaat, foelie en kaneel verhoogden de smaak der gerechten.

In 1669 gaf Marcus Doorninck, 'boekverkoper op den Vygendam in 't kantoor Incktvat' te Amsterdam een kookboek uit dat 'De Verstandige Koek of Sorghvuldige Huyshoudster' heette. Hierin staat een recept dat mogelijk de eetlust van Pieter opwekte:

—' Om een taerd van kalfsvoeten te maken: Neemt murreuwe kalfsvoeten, hackt se heel kleyn met harde doyer van eyeren. Stoffeert se met kaneel, gember, korenten, suycker en gesmolte boter. Dat altesamen ondereen geroert met Rinsewijn, sucade en pingelen en dan een half uur gebacken. '—

Bij elke maaltijd werd veel bier gedronken. De al eerder genoemde dokter van Beverwijck gaf de volgende aanbeveling voor ouderen: 'ze mogen goed vet bier drinken, waaraan zij mede voedsel voor het lichaem onttrekken'.

Als wij aan de maaltijden van ons voorgeslacht zouden aanzitten zouden we hun eten waarschijnlijk veel en veel te zout vinden en anderzijds niet zoet genoeg. Pas na de Napoleontische tijd werd het mogelijk suiker te raffineren uit de beetwortel - vanaf die tijd dateert de opmars van de suiker in onze etenswaren. Wel moeten we bedenken dat een gezin als dat van Pieter, wonende op het platteland van West-Friesland beter af was dan menig gezin van een industriearbeider, dat in de steden van een karig loon moest zien rond te komen!

Het testament van oom Cornelis Claes Coppen

We keren terug naar de acten. In 1662 wordt er een testament van kracht, waarin de negenjarige Cornelis en de vierjarige Anna begiftigd worden. Pieter's oom, Cornelis Claes Coppen overlijdt in dat jaar. Aan zijn achternaam kunnen we zien dat hij de zoon was van Claes Jacobs, Pieter's bestevaer. In Groningen treffen we de voornaam Koop nog aan, de koosnaam voor Jacob. Met deze oom bestond al jarenlang een nauwe relatie. Toen Sijmon, de Jeruzalemvaarder én zijn vrouw Maertje in 1624 stierven was deze Cornelis in 1632, mogelijk na de dood van zijn broers Jan Claes en Pieter Claes, voogd over de jonge Pieter geworden. Toen Pieter op zijn beurt trouwde en weduwnaar werd in 1648 was er weer sprake van hetzelfde probleem: wie voedde de halfwezen op. Aanvankelijk was dat vader Pieter zelf, maar in 1659 nam de al op leeftijd zijnde Cornelis Claesz Coppen de zoon van zijn oomzegger in huis, namelijk de jonge Sijmon die toen mogelijk rond de twintig jaar was. Dit blijkt uit een acte van 9 april 1659 waarbij verklaard wordt dat Pieter aan Cornelis Claes Coppen 'moet betaelen t costgelt van Sijmon Pieters ende de onkosten van t lant op Dircxhorn'. Helaas hebben we het testament van de oude Cornelis Coppen niet kunnen vinden. Hij had nog al wat land in bezit, o.a. 4 geers weiland achter Dircxhorn, ruim 4 geers zaadland in de Woudmeer en 5 geers land in Coetenburch, genaamd Willembosch. Hoogstwaarschijnlijk is Cornelis Coppen overleden zonder kinderen na te laten. Het was gebruikelijk dat het familiegoed dan overging naar broers en zusters of daarvan weer de kinderen. Pieter Sijmonsz zal ook tot de gegadigden hebben behoord. Wat hij heeft gekregen weten we niet, maar wel wat de jonge Cornelis en Anna, Pieter's kinderen uit zijn tweede huwelijk

wordt gelegateerd, en wel liefst duizend Caroli gulden. Volgens een beschikking van het testament mag die som evenwel onder Pieter blijven berusten zonder dat hij er rente over hoeft te betalen. De kinderen kunnen pas na het overlijden van vader aanspraak maken op dat forse bedrag. Pieter moet voor de weesmeesters een onderpand geven voor die duizend gulden. Hij geeft daarvoor een perceel akkerland van 20 snees, gelegen op Buttersloot. Uit deze acte van 22 februari 1662 blijkt tevens dat Pieter nu voor de tweede maal weduwnaar was. In die tijd hield iedereen bij voortduur rekening met de dood. Het was gewoonte dat er zich in de huwelijksuitzet een wit linnen doodshemd bevond voor de jonggehuwden. Ook Pieter's vrouw zal daarvoor hebben gezorgd.

Uit de voorgaande acten blijken Sijmon Pietersz en zijn erfgenamen minimaal het volgende land in familiebezit te hebben of te hebben gehad in de loop der jaren:

- Sijmon Pietersz: het Schagerland, groot 8 gars, liggend in de Ring voor Dirckshorn, (zie testament 1GO6). Hij heeft dit samen met zijn halfzuster Anna. Later blijkt hij zijn halfzuster uitgekocht te hebben (Weesboek 1624).

- Sijmon en Maertgen Claes: Torreven, 10 gars en 3 snees, in de banne van Oudcarspel en Mannenhuizen (Weesboek 1624).

- Sijmon en Haertgen Claes: Land in de Derchmeer, groot 14 gars, daarvan de helft samen met Aeëff Bartelmies (Weesboek 1624).

- Sijmon en flaertgen Claes: Land bij Condteven bij de watermolen, 5 geers en 3 snees, in de banne van Oudkarspel (Weesboek 1624).

- De kinderen van Sijmon en Maertgen erven via hun 'bestevaer': akker zaadland in 'Kisteven', belend met Claes Jacobs, groot 18 snees, in de banne van Haringkarspel (Weesboek 1627).

- Idem via 'bestevaer': land in Coetenburg genaamd 'Het Hoyland', 15 geers samen met Pieter Claesz. Voor de kinderen dus de helft. Koetenburg 's molen ligt ten zuiden. (Weesboek 1624; Register Transporten en Hypotheken 1657).

- Idem via 'bestevaer': groetland op de Waert groot 1 gars en 9 snees, naast land van Jacob Claesz, oom van de kinderen. In de banne van Haringkarspel (Weesboek 1627).

- Pieter koopt van de Poortersfamilie: 'Aerien Louris Weijtje (ook wel 'groedland' genoemd, of 'het Voorweytje' of 'voor zijn deur leggend') (Reg. Transp. & Hyp. 1640). In 1679 verkoopt Pieter het landje aan zijn broer Jan.

- Pieter koopt van de familie van zijn moeder: akker zaadland, de Buttersloot ten oosten, groot 20 snees, in de banne van Haringkarspel (Reg. Transp. 8 Hyp. 1647; Weesboek 1662). In 1678 wordt de akker verkocht aan Trijntje Gerritsz.

- Pieter, via zijn vrouw Anna Jansz: het Schagerland in de Voorpolder, in de banne van Haringkarspel, tiendalf gars d.w.z. 9½ gars (Weesboek 1649).

- Pieter, via zijn vrouw Anna Jansz: land in Koetenburg, genaamd 'de Moolenweijt', groot 7 geers en 3 snees (Weesboek 1649 en 1660)

- Pieter, via zijn vrouw Anna Jansz: een akker aan Duyn en 't Groetland aan Duyn, genaamd 'De Haele', groot 5 geers.

In 1663 heet het 'lant tot Schoorel'. (Weesboek 1649, 1660, 1663).

- Jan Sijmonsz Poorter: weytlant genaamd 'Torven', groot 10 geersen, in de banne van Oudkarspel (Testament 1668, Jan's inbreng in huwelijk).

- Jan: weytlant genaamd 'de Schelven', gelegen in de Dergmeer, 30 geersen, in de banne van Oudkarspel (Testament 1668, id.).

- Jan: land in de Woudmeer, groot 4 geersen en een half, in de banne van Haringkarspel. (Testament 1668, id.).

- Jan: zaadland in de Uoudmeer, groot 3 gars en een half gars, in de banne van Haringkarspel. (Testament 1668, id.).

De hoeveelheid land in de acten vermeld maakt alleen zichtbaar wat er aangekocht is of wat er als zekerheid bij geldtransacties als onderpand gegeven wordt. We kunnen dus niet helemaal goed inschatten wat Pieter aan land in gebruik heeft. Wel blijkt uit een schenkingsacte van 17 januari 1675 dat hij een stal met vee bezit.

De kerk van Dirkshorn

We hebben al vermeld dat ds. Antonius Cloppenburg aan Pieter's kinderen de doop heeft bediend. In 1639 was hij als predikant al in Haringkarspel beroepen. Aan het eind van de vijftiger jaren achtte men de tijd gekomen ook in de buurtschap Dirkshorn een Hervormde kerk te bouwen. In het Kerkeradsboek van Haringkarspel lezen we hierover:

—' NIEUWE OPGEBOUWDE KERCKE
1660

De 8 August is in de kerckelycke vergadering voorgelesen een missive van de Ed. Heer van HeerenCarspel aan den predicant daar in syn Ed. versocht gelyck die van Dircxhorn te voren versocht hadden, dat hi den 22 Augusti in de nieuwe opgeboude kercke op Dircxhorn so des voor als des namiddaegs voor de eerste maal wilde prediken. Is den 22 Augusti de eerste predicatie in de voornoemde kercke gedaen.

'—

De ambtsbediening in twee kerken zal ds. Cloppenburg als oude man wat zwaar zijn gevallen. We

lezen dan ook in het Kerkeradsboek:

—' Wegens splitsing van de kercken is op 3 April 1663 besloten Ds. Cloppenburgius te ontheffen van zijn ambt, en is Ds. Prijs van den Eenigenburgh toegevoegd als Proponent (twist in den Kerckeraad). '—

De notulen van de kerkeraad werpen nog enig licht op de verdere gang van zaken bij de splitsing:

—' De Predikant geeft de Kerckenraad te kennen genegen te zijn gezien zijne lichaamsgesteldheid (toevallen) emeritus te willen worden. Dienaangaende requeste verzonden aan de Staten van Holland en West-Vriesland. De 26 Juny heeft de predicant na de predicatie meegedeeld dat hij niet meer voornemes was den predickdienst waar te nemen. '—

Er zijn een viertal Lidmaten- en Attestatieboeken van Haringkarspel en Dirkshorn bewaard gebleven. Een lidmatentelling van Dirkshorn uit het jaar 1660 geeft aan dat er 53 belijdende lidmaten zijn. Men kon lidmaat van de kerk worden als men catechisatie had gevolgd en daarna belijdenis had gedaan. Meestal was men dan minstens 18 jaar oud, dit in afwijking tot het op 14 jarige leeftijd toegelaten worden tot de H. Communie in de R. K. kerk. Op deze lijst van lidmaten staat ook Pieter Sijmons Poorter vermeld.

Pieter's laatste levensjaren

In 1671 werd Pieter opnieuw lid van het College van Schout en Schepenen. Het einde van het Stadhoudersloze tijdperk was in zicht. Het was een roerige tijd. In 1672 trok de Franse koning Lodewijk XIV ons land binnen en rukte op tot Amsterdam. In diezelfde tijd vielen de Munstersen, die hun kans schoon zagen, de oostelijke gebieden binnen. Dat Pieter opnieuw tot schepenen werd gekozen moet wel betekenen dat hij nog een goede gezondheid had. Vermoedelijk was hij in 1671 ruim 60 jaar oud. Een paar jaar later zien we echter dat hij zijn activiteiten langzaam aan gaat inkrimpen.

In het al vermelde Register van Transporten en Hypotheken bevindt zich namelijk een acte waaruit blijkt dat hij op 17 januari 1675 de tien kalkkoeien die hij op zijn stal heeft staan in Dirckshorn aan 'zijn voorkinderen Sijmon en Maertje, beide in Oudkarspel op Langedijk' vermaakt. Maertje is dan zelf ook al weer weduwe, en wel van Jan IJfs. Gestipuleerd wordt dat het beide kinderen vrij staat met dit goed te doen wat ze er mee willen. Met deze overdracht wordt tevens de verschenen en onbetaalde rente aan hen verrekend.

Op 30 oktober 1675 gaat hij vervolgens over tot verrekening van de duizend Caroli gulden die we al eerder zijn tegengekomen. Zo verschijnt hij op 30 oktober voor de Weesmeesters, samen met zijn broer Jan, oom en destijds voogd over de nu drie en twintigjarige Cornelis en de achttienjarige Anna. Hij transporteert aan deze twee kinderen

—' geprocureert bij Maartje Willems zijn overleden huys-vrouwe, een huys ende erve staande op Dirckjdtorn belent met Claas Jansz Mens ten oosten, het huys van Almer

Garbrantsz ten westen midsgaders alle de meubele goederen, linnen ende wollen bedden en dekens, niets uytgesondert.

Item het hoij en stroo en alle koe en paardegereetschap, soodanigh als deselve tot mitertijdt toe bij hem is beseten, stellende dien alle in volcomen possessie van de voorn, sijne twee kinderen als vrij eygen goedt, bekennde de voorn, comparant daar af ten vollen te wesen voldaan uyt sake van sodanige penningen als de voornoemde twee kinderen bij testamente van saliger Cornelis Claesz Koppen in sijn leven woonende op Dirckxhorn waren gelegageert.
—

Waarschijnlijk had Pieter het Friese type boerderij – West-Friesland is immers cultureel verwant aan Friesland. Het vee stond 's winters op stal met het achtereind naar het middenpad toe.

Dirckshorn lag op land dat niet door de zee was weggeslagen in de 15e eeuw, dus op nieuwe zeeklei. Omdat er in de acten bovendien sprake is van land 'aan Duyne' of ook wel 'land bij Schoorel' zal hij ook geestgrond in bezit hebben gehad. We kunnen niet aan de hand van de grond bepalen wat Pieter heeft verbouwd. Dat hangt namelijk af van de economische cyclus: hoe heeft hij bijvoorbeeld gereageerd op de runderpest die al vanaf 1580 de kop op stak in deze gebieden? Op het soort grond dat hij bezat kan zowel akkerbouw als veeteelt worden bedreven, 't Ligt er maar aan wat toentertijd economische het meest voordelig was.

Op 30 november 1678 verkoopt hij vervolgens een akker zaadland groot 20

sneesen aan de Buttersloot - hetzelfde perceel waarvoor hij in maart 1653 een constitutiebrief ad f. 600,- afgaf. Een zes weken later, op 15 januari 1679, doet hij afstand van het vruchtgebruik van de duizend Caroli guldens. Voelt hij zich dan soms aan het eind van zijn leven gekomen? Als getuigen bij deze overdracht treden zelfs twee Poorters op, namelijk behalve zijn broer Jan, ook nog een zekere Jan Theunisz Poorter, van wie we overigens nooit eerder hebben gehoord.

Tot slot, in september 1679, draagt hij aan zijn broer Jan het perceel over dat in 1640 waarschijnlijk zijn eerste eigen grondaankoop was. De terminologie in deze acte lijkt op een oud gebruik te wijzen. Hij verkoopt dan namelijk

—' een stuckje groedland
gelegen in de Voorpolder groot
4 geersen drij sneesen, bij den
koop stooten met de voet. '—

Tegenwoordig zien we nog wel, vooral in de veehandel, dat bij loven en bieden een bod ingaat bij handslag. Als er sprake is van een serieus tegenbod, volgt er opnieuw een handslag. Vond dat stoten met de voet misschien plaats bij de verkoop van onroerend goed? Wij zeggen immers nog dat we voetstoots verkopen en wel 'zonder enige nadere bepaling of voorwaarde, zo dat ieder bod geaccepteerd wordt, maar dan ook met alle zichtbare en onzichtbare gebreken, of: ongeveer, naar schatting'. Zo omschrijft het woordenboek het. Er is hier sprake van de verkoop van het Voorweytje. Als een boer ook al de grond gaat wegdoen die het dichtst bij zijn huis ligt, dan kunnen we rustig concluderen dat hij waarschijnlijk aan het eind is van zijn krachten. Iets daarvan beluisteren we ook in de keuze van de woorden bij de aanhef van de acte — er zit iets van een afscheid in. Pieter wordt genoemd 'oud schepenroeester en regent alhier'.

Het Lidmatenboek van Haringkarspel geeft maar een bescheiden lidmatenregistratie te zien, namelijk een van 1668 en een van 1683. Bij de laatste vinden we hem genoteerd als zijnde gestorven. Dit simpele woordje is het laatste wat we over hem hebben gelezen. Waarschijnlijk is hij als notabele begraven binnen de kerk van Dirkshorn, zoals destijds bij gegoede ingezetenen gebruikelijk was.

Jan Sijmonsz Poorter, de broer van Pieter

We hebben niet kunnen achterhalen wanneer Pieter Protestant is geworden, maar van Jan, zijn jongere broer kunnen we concluderen dat hij Rooms is gebleven. Jan ijverde namelijk voor de oprichting van een R.K. statie te Kalverdijk. De 'Acta Cap.' van het Bisdom Haarlem van 10 oktober 1656 vermelden dat hij behoorde tot de drie aanwezige pleitbezorgers afkomstig uit Kalverdijk.

Het blijkt trouwens ook nog uit andere bron. Wie namelijk zijn huwelijk rechtsgeldigheid wilde verlenen, diende zich tot de Gereformeerde Kerk te wenden. Wie echter een andere kerkelijke keuze had gedaan, zoals de Roomsen, Doopsgezinden of Joden, konden dat niet doen. Zij konden dan voor het Gerecht trouwen en zo hun huwelijk de nodige rechtsgeldigheid geven. En wat zien we op 22 april 1657? Voor Schout en Schepenen te Bergen in Kennemerland verschijnen

—' Jan Sijmonsz Poorter, jonggezelle van Dircxhorn-Kalverdijck, tegenwoordige bruydegom en Maertje Cornelis, jonge dogter van Bergen, tegenwoordige bruyt, die elkaar trouwbeloften hebben gedaan. '—

Het is merkwaardig dat de wereldlijke autoriteiten dezelfde bewoordingen gebruiken als die welke in het (oude) huwelijksformulier van de Hervormde Kerk voorkomen:

—' Soo beloven sy Comparanten met malkanderen ter eeren Gods en haer beyder zielen zaligheyt, in den Heyligen Echten-staet te leven ende converseeren, zoals

Echten-Luyden in aller eerbaerheyt na de geboden Gods schuldigh zijn en behooren te doen. Daer na zult ghy weten hoe den eenen hem tegens den anderen sal hebben te dragen. Eerstelyck sult ghy Man weten dat ghy zijt geset als een hoofd des Wijfs, ghy en sult niet bitter tegen haer zijn, maer by haer wonen met verstande, en uwen Vrouw houden voor het swakste vat. Nu sult ghy Vrouw weten dat ghy uwen wettelycken Man sult lief hebben, eeren en vreesen, als een eerlycke Vrouw haer Man schuldigh is te doen, want Adam is eerst geschapen, daer na Eva Adam ten hulpe; daer om sal een Man syn Vader en Moeder verlaten, en synen Vrouwe aanhangen, want sy twee sullen een vlees zijn.

Alles oprecht in oirkonde der waerheyt hebben wij Schout en Schepenen dese Acte van Trouw ondergetekent op huyden 22 april 1657.

Schout der Heerlyckheyt Bergen-Kennemerland '—

Maertje is op die dag nog minderjarig, ze wordt daarom 'geassisteerd met haer moeder Annetje Jacobs in Bergen'. Het huwelijk wordt overigens op huwelijksvoorwaarden gesloten.

Op 15 juni 1668 wordt er een testament van Jan Sijmonsz Poorter en Maertje Cornelis, 'buyrluyden op Langh-Calverdijck in de ban van HerenCarspel' opgemaakt door de notaris-publiek Van Beyeren in Alkmaar. Onder de wilsbeschikking staat in kloeke letters Jan's handtekening, zoals we die later ook zullen zien op de Schepenrollen. Maertje zet haar huismerk; ze is de schrijfkunst

blijkbaar niet voldoende machtig. Jan en Maertje willen 'van hun tijdelijke goederen disponeeren voor en aler haer de doodswegh ondergingh'. Voelt Maertje haar einde naderen?

Van Jan hebben we al op een eerdere pagina gezien wat hij in het huwelijk inbracht. Maertjes aandeel was:

1. 'Een stuck lants groot negen geersen negen sneesen genaemt De Philistijn, gelegen in de Philistijnse polder in de banne van Bergen.

2. Vier vijffde paerth in een stuckje lants genaemt De Schaepven, gelegen in de Outburger polderin dieselve ban, groot 340 roeden Berger mate.

3. De stucken weijtlant, geleghen bij de Breelaan in de banne van Schoorl, groot omtrent ses gars.

4. Omtrent 80 roeden lant met est beplant in de selve ban.

5. Twee ackers geestlant, benoorden de Cornelis Dircx Jellenakker en Gerbrands acker, gelegen op Hanegeest in de Bergerban, groot 130 roeden Berger mate.

7. Twee ackers geestlant benoorden Cornelis Louwers groot 140 roeden Berger mate, gelechen op Hanegeestin de banne van Bergen'.

sluiten van een tweede huwelijk. Hij is dan weduwnaar, wonende op Langh-Calverdijck en 'toekomende bruydegom'. Hij zal nu trouwen met 'de eerbare Maeritjen Jansz bejaerde vrijster, mede woonagtig aldaer, de toecomende bruyt'. Ook dit tweede huwelijk wordt op huwelijksvoorwaarden gesloten.

Jan moet overigens een aanzienlijke leeftijd hebben bereikt, want eind 1689 wordt hij nog als voogd genoemd.

Vijftien jaar later, in april 1683 compareert 'de eersame' Jan Sijmonsz Poorter voor de notaris-publiek Cornelis van Heymenberge in Alkmaar wegens het

Sijmon, de oudste zoon van Pieter Sijmonsz

Pieter's oudste zoon Sijmon, van wie hierboven al eerder sprake was, vinden we vermeld in latere kerkeradsboeken. In 1697 wordt er, zoals eeuwen lang gebruikelijk is in de kerk, op 1 januari kerkeradsvergadering gehouden met verkiezing van ambtsdragers. De buurtschappen LangKalverdijk, Dirkshorn en Tuitjenhorn vaardigen elk een ouderling en een diaken af naar de centrale kerkeraad. Het blijkt dat Sijmon Pietersz Poorter in 1697 aan de beurt is om als diaken van Dirkshorn af te treden. Uit het feit dat hij als diaken belast was met de armenzorg van de Hervormde gemeente blijkt, dat ook hij tot de weigestelden van Haringkarspel behoorde. Sijmon's handtekening kunnen we zien op een notariële acte van 13 maart 1604, waarin hij een getuigenverklaring aflegt.

Iets over het leven van Claes, de zoon van Pieter Sijmonsz

Over Pieter's kinderen Maertje en Sijmon uit het eerste huwelijk en Cornelis en Anna uit het tweede, hebben we in de voorgaande acten nu het een en ander gehoord. Maar wat is er eigenlijk gebeurd met Claes, die op 16 mei 1655 in Haringkarspel is gedoopt? Viel hij buiten elke erfenis? Het ligt voor de hand dat Claes zijn portie evengoed heeft ontvangen, niet in onroerend goed maar in geld. Claes is al vroeg uit Dirkshorn weggetrokken en is in Oudesluis in de Zijperpolder gaan wonen - daar wordt namelijk zijn eerste kind geboren in 1670. Hij had zoals we in een volgende studie zullen zien de beurtvaart van Oudesluis op Alkmaar en was bovendien in het bezit van twee bierstallen. De grafdoek die grootvader Sijmon had meegenomen van zijn reis naar het Heilige Land werd door deze kleinzoon Claes geërfd en in zijn huis aan de Grote Sluis in de Zijpe bewaard, evenals de brief van Frater Angelus van het Sint Salvator klooster in Jeruzalem. Daar, in Oudesluis, is het geweest dat Dirk Burger van Schorel zijn 'Chronyk van de Stad Medenblik' heeft geschreven, waarin het wedervaren van Sijmon Pietersz Poorter wordt verhaald, toen hij in 1614 naar het Heilige Land op bedevaartsreis was geweest.

Het familiewapen

In de 'tweede helft van de 17e eeuw begonnen ook relatief eenvoudige burgers zich een familiewapen aan te schaffen en gebruikten het om acten te bezegelen. In de collectie van J.C.P.W.A. Steenkamp komt een familiewapen voor, toegeschreven aan de familie Poorter, ook wel De Poorter. Het wapen is gedeeld. In het linker (heraldisch rechter) schildhelft bevindt zich op een veld van zilver een zwart spadeijzer, vergezeld van drie vuurpotten met rode vlammen. In de andere helft tonen zich in rood drie zilveren ossekoppen. Het helmteken is eveneens een aanzierende ossekop. De bezitter van het wapen heeft zich kennelijk zowel met de vervening bezig gehouden als met de veehandel en vetweiderij.

Hoewel de bewijskracht ontbreekt op grond waarvan we het wapen aan deze tak van de familie kunnen toeschrijven, zijn er toch wel een aantal treffende overeenkomsten tussen het wapenschild en de handel en wandel van de Poorters. Zowel Sijmon Pietersz Poorter als zijn zoons Pieter en Jan waren immers in het bezit van een groot aantal verspreid liggende stukken bouw- en vooral weiland, waarbij we eerder aan wetweiderij denken dan aan een zuivelbedrijf. Bovendien hadden ze percelen die typisch geschikt waren voor turfwinning.

Nawoord

In deze studie hebben we ons beperkt tot Sijmon Pietersz Poorter, zijn zoons Pieter en Jan en de kinderen van Pieter. Toch willen we voor de archief liefhebbers nog heel summier enkele Poorters noemen die we in Haringkarspel of de onmiddellijke omgeving daarvan hebben aangetroffen.

- Teunis Pietersz Poorter wordt in 1650 begraven in de Hervormde kerk van Oosterblokker. Is deze Teunis een broer van Sijmon de Jeruzalemganger? Blijkens de acte van 15-01-1679 is een Jan Teunis Poorter aanwezig als Pieter Sijmonsz Poorter zijn boerderij overdraagt aan de kinderen Cornelis en Anna.

- In 1676 trouwt Sijmon Jacobsz Poorter uit N. Niedorp. Mas dit een zoon van Jacob Sijmons die aan Pieter Sijmonsz het Aerien Louris Weijtje verkocht in 1640?

- In een notariële acte no. 5753 gedateerd 09-09-1663 A 43 komt een Cornelis Jacobsz Poorter te Oostzaan voor.

- Een not. acte no. 5772 A 87 uit 1683 vermeldt het testament dat Jacob Jansz Poorter uit Oostzaan en zijn echtgenote Beertje Dirks hebben laten opmaken.

- Er zijn verscheidene acten aanwezig in het Rijksarchief opgesteld door Jan Cornelisz Poorter, notaris publiek in Beverwijk omstreeks 1660. Ook treffen we daarin enige malen de handtekening van een Cornelis Jansz Poorter.

- In 1680 trouwt een Jan Jansz Poorter uit Nieuwe Niedorp.

- Jan Poorter, mogelijk een zoon van Jan Sijmonsz Poorter, laat in 1725 in de Gereformeerde kerk in Haringkarspel zijn dochter Trijntje en in 1731 zijn zoon Sijmon dopen. Jan wordt in 1743 tot ouderling gekozen.

- In 1755 doet een Dirk Jansz Poorter belijdenis in Haringkarspel en in 1770 sterft een zekere Haartje Poorter.

- In 1720 vertrekt Aryen Jansz Poorter met echtgenote van Zijpe naar Kalverdijk.

- Claes Jansz Poorter, wonend te Terdiek is getrouwd met Trijn Cornelisd. Proockes. Zijn schoonvader overlijdt in 1676 en laat land na gelegen te Spierdijk (not. acte 4158 A 63).

- In 1691 wordt Claas Poorter, pachter van de Maag in Grotebroek vermeldt in een not. acte uit 1691 (no. 1184 A 43).

- In 1715 verkoopt Cornelis Pietersz Poorter uit Wognum een koe, zes schapen en een melkschuitje en al zijn meubilair en huisraad aan zijn zwager (acte notaris Hoflaan)-

- In 1725 trouwt Cornelis Pietersz Poorter, weduwnaar op Zijdewind (Oude Niedorp) voor het Gerecht met een weduwe uit St.Maartensbrug. In 1726 wordt hun zoon Petris gedoopt in de R.K.. Statie van de Zijpe. Dit kind sterft aan de Ruygeweg in de Zijperpolder in 1728. Getuige bij de aangifte van overlijden is Pieter Cornelisz Poorter.

- In 1725 trouwt Pieter Cornelisz Poorter met attestatie van de Noordzijde van de Zijpe met Hendrikje Voets uit de O.Zijpe. In 1726 wordt hun zoon Cornelis geboren aan de Groote Sloot, Zuid Zijpe.

- In 1738 wordt de nalatenschap geregeld van Jan Segers Mol. Hierbij wordt genoemd Cornelis Pietersz Poorter te Hoorn, echtgenoot van Griet Elders, (not. akte 2990 A 57)

- In 1725 vertrekt Dirck Cornelisz Poorter van Z.Zijpe naar N.Zijpe.

- In 1718 verhuist Cornelis Cornelisz Poorter van Z.Zijpe naar N.Niedorp.

- Tot slot vermelden we nog een Jan Willemsz Poorter te Wijk in het Land van Heusden, die in 1645 aangeklaagd wordt door een schipper te Blokzijl (not. acte 1018 A 37).

We zien wel dat de veelgegeven namen Jan, Pieter of Cornelis het uitzoeken van een genealogie niet eenvoudig maakt!

Geraadpleegde bronnen

Ongedrukte bronnen.

vrijwel alle aanwezig in het Rijksarchief in Haarlem – een enkele in het Gemeentearchief in Alkmaar (hetgeen wordt aangegeven)

Lijst van geraadpleegde acten, in chronologische volgorde en voorzien van een beknopte inhoudsopave betreffende SIJMONS PIETERSZ POORTER:

- Inventaris.no.18 03-03-1606: Sijmon laat een testament maken bij notaris van der Lijn (Alkmaar). Begunstigden zijn Cornelis, zijn broer, Dieuwer, de dochter van zijn overleden zuster Maddalena en zijn halfzuster Anna.

- O.R. 5949 19-12-1613: Sijmon daagt Aerien Schenck en Jan Pieter Broers voor het gerecht inzake zijn voorgenomen Jeruzalemreis.

- O.R. 01-10-1615: Sijmon is tegenwoordig bij een weddenschap om twee voer erwten.

- O.R. 5949 10-12-1615: Sijmon eist van Claes Ringh 20 gld.

- O.R. 5949 19-01-1616: Sijmon moet bemiddelen in geschil 'volgens de keur'.

- O.R. 6056 1619 (zonder nadere datumaanduiding): Sijmon 'ruylt en vermangelt' (d.w.z. verruilt) met Jan Dirck Moegielse van Warmenhuysen tiendalf garsen (d.w.z. 9½ gars) 'weytlants leggende in de Derchmeer mette gerechte helft van omtrent 13 geersen gemeen mette Aeff Bartelmieus'.

- Weesmeestersboek 5984 16-03-1623: Hendrick Jansz legt als vader en voogd financiële verantwoording af inzake zijn kind

'geprocureert bij Maddalena Pieters saliger', in tegenwoordigheid van Sijmon Pieters Poorter ende Cornelis Pieters als kints oomen'. Volgens het testament van 1606 was Maddalena destijds al overleden.

- O.R. 5951 29-06-1623: Schepenen ordonneren Sijmon voor de komende vierschaar inzake 'coomenschap en wijncoop' (d.w.z. eigendomsoverdracht waarbij drinkgeld wordt gegeven door de koper).

- Weesmeestersboek 5984 14-03-1624: Hendrick Jansz legt verantwoording af inzake zijn kind geprocureerd bij Maddalena Pieters 'in presentie van Cornelis Pieters t kinds oom ende Cornelis Gerrits als eertijts mede voocht'.

- Idem 5984 02-04-1624: Claes Jacobsz Dircxhorn, 'bestevaeder van zijn dochters weeskinderen' compareert voor weesmeesters om de erfenis van Sijmon en zijn vrouw Maertgen te laten beschrijven voor de wezen.

- Idem 5984 19-03-1625: Claes Jacobsz legt als bestevaeder en voogd verantwoording af voor de weeskinderen van Sijmon en Maertgen, in aanwezigheid van Cornelis Pieters als oom en mede voogd.

- Idem 5984 07-04-1626: Claes Jacobsz legt verantwoording af over de ontvangsten en uitgiften, in tegenwoordigheid van Cornelis Pieters. Er is 20 gulden meer uitgegeven dan ontvangen.

- Idem 5984 11-02-1627: Jan Claesz en Cornelis Pietersz Poorter beiden voogd over de weeskinderen, stellen de erfenis te boek die de kinderen ten deel is gevallen van hun overleden bestevaeder Claesz Jacobs.

- Idem 5984 29-03-1628: Corn. Pietersz Poorter en Pieter Claes, ooms en voogden, leggen verantwoording af hoe ze de goederen van de weeskinderen hebben beheerd.

- Idem 04-04-1629: Cornelis Pieters en Pieter Claesz, ooms en voogden, leggen verantwoording af in aanwezigheid van Jacob Sijmons 'oudt oom' van de kinderen.

- Idem 20-03-1630: Cornelis Pietersz, hier genaamd 'van Calverdijck', vergezeld van Pieter Claes Jacobs en Cornelis Claes Jacobs leggen verantwoording af. Aan Cornelis Pieters wordt over de afgelopen twee jaar het kostgeld voor de jonge Pieter Sijmons toegekend.

- Idem 29-03-1630: Hendrick Jans legt voor de laatste maal voor de Weeskamer verantwoording af voor zijn financiële beleid inzake zijn dochter geprocureerd bij Maddalena Pieters, de zuster van Sijmon, dit in tegenwoordigheid van Cornelis Pieters als oom van het kind. We kunnen hieruit afleiden dat Dieuwer, de halfwees, 25 jaar is geworden en daarmee de meerderjarigheid heeft bereikt.

- Idem 15-04-1631: Pieter Claes Jacobs en Cornelis Pieters leggen verantwoording af.

- Idem 24-03-1632: Opnieuw leggen Pieter Claes Jacobs en Cornelis Pieters verantwoording af, nu mede 'ten overstaen van Pieter Sijmons en soon Poorter' In een doorgehaald stuk is er sprake van 'dat vanwege Pieter Claes Jacobs zijn broers wedu een somme van sestalf hondert gulden een stuijver schuldig is'.

- Idem 17-04-1647: De kinderen verklaren 'van voorengest.somme ten volle voldaan

te zijn en gecasseert den 17e april 1647'.

Lijst van acten die betrekking hebben op PIETER SIJMONSZ POORTER:

- O.R. 5964 08-03-1640: Pieter koopt het Aerien Louris Weijtje, groot 4 geersen drie snees, onderpand twee akkers zaaadland aan de Buttersloot, groot 3 geers 2 snees.

- O.R. 5964 05-04-1640: Cornelis Claes Coppen, oom van Pieter, broer van zijn moeder, koopt een stuk weiland gelegen achter Dirkshorn, groot 4 geersen 1½ snees. Hij stelt tot onderpand een stuk land in Koetenburg genaamd Willembosch, groot 5 geers.

- O.R. 5953 01-01-1643: Pieter benoemd als kerkmeester in Haringkarspel.

- O.R. 5953 08-01-1643: Pieter procedeert om betaling van 12 gld.

- O.R. 5953 25-06-1643: P.P. procedeert om betaling van 42 gld.

- O.R. 5953 04-08-1644: Pieter gedaagd door Willem Pieters boer van Calverdijk wegens onenigheid over het huis en erf destijds door Pieter's vader verkocht in 1624.

- O.R. 4068 11-04-1646: Pieter tekent als schepen een acte.

- O.R. 5964 07-02-1647: Pieter koopt een stuk akkerland gelegen aan Buttersloot groot 20 snesen van Sijmon Jacobs schout en van Claes Jacobs kinderen geprocureerd bij Maertgen Jacobs.

- Weesmeesterboek 5984 07-12-1649: Pieter laat in het Weesboek inschrijven het erfdeel van de kinderen Maertgen en Sijmon, ontvangen van hun overleden moeder Anna Jans. Voogden zijn de ooms van de kinderen nl. Jan Jans en

Cornelis Harcx's wonend in Grootewal onder Schagen, eveneens Cornelis Tij'sz van Schoorel 'mede de naeste van de bloede'.

- Idem 22-03-1651: Pieter legt aan weesmeesters verantwoording af over de inkomsten en uitgaven voor zijn kinderen, in tegenwoordigheid van Jan Jans en Cornelis Harcx's. Pieter 'heeft de kinderen wederom aengenomen in de cost voor de tijt van een jaer 't welck verscheenen sal zijn in Sinterclaes eerstcoomend 1651.

- Idem 5964 22-03-1651: Pieter legt verantwoording af van inkomsten en uitgaven voor zijn kinderen, ten overstaan van Jan Jans en Cornelis Harcx's. Het kostgeld van de kinderen is afgerekend tot Sinterklaas toe. Pieter zal Maertgen en Sijmon opnieuw in de kost nemen tot Sinterklaas 1651 voor 130 gld.

- Idem 5984 14-03-1652: Pieter legt verantwoording af over inkomsten en uitgaven voor zijn kinderen ten overstaan van Cornelis Tij'sz als oudoom van de kinderen en Jan Jansz, oom. Pieter heeft honderd gulden meer ontvangen dan uitgegeven. Dit bedrag houdt Pieter tot Kerstmis onder zijn berusting en geeft daarover 4% interest. Pieter zal het land wat tot het bezit van de kinderen gerekend wordt, in huur hebben voor de eerstkomende zes jaar jaarlijks voor 280 gld, 'mits dat hij d'eene weijt sal hoijen en d'ander etten mits de weijt hoijen en Koetenburch jaerlijcx over te brengen vijf (voer) koemest.

- Doopboek Haringkarspel no. 1 10-04-1652: Pieter presenteert zijn zoon Cornelis ten doop. Dit is het eerste kind uit het tweede huwelijk.

- O.R. 5964 20-03-1653: Pieter neemt een rentebrief ad f. 600,- en geeft tot hypotheek een akker van

20 snees ten oosten van de Buttersloot.

- O.R. 5954 16-05-1654: Pieter gedaagd inzake eerste custing.

- O.R. 5954 11-06-1654: Pieter gedaagd inzake eerste custing van land.

- O.R. 5964 28-06-1654: Pieter heeft een rentebrief verleden, hoofdsom 1000 gld.; hij geeft als onderpand het Voorweijtje, groot 4 geersen 3 sneesen.

- WM 5985 17-03-1655: Cornelis Harcx's bekent de twee voorkinderen van Pieter schuldig te zijn 300 gulden. Pieter legt rekening af van ontvangsten en uitgaven ten overstaan van Jan Jans en Cornelis Harcx's.

- O.R. 5954 13-05-1655: Pieter gedaagd door notaris Hoogsant te Alkmaar om betaling van 20 gld ter zake van makelaardij geld van 2000 gld.

- Doopboek Haringkarspel 16-05-1655: Pieter presenteert ten doop zijn zoon Claes, een kind uit zijn tweede huwelijk.

- O.R. 5954 29-07-1655: Pieter gedaagd om betaling van custing geld ad 1018 gld. voor land in Coetenburg.

- O.R. 5964 07-10-1655: Pieter heeft een losrentebrief verleden van 93 gld 15 st. jaarlijks, hoofdsom 1500 gld. Hij geeft als onderpand land in Koetenburg, groot 13 geersen twee snees.

- WM 5984 29-03-1656: Pieter blijft zijn voorkinderen 243 gld. schuldig. Met Jan Jansz Schoorel word overeengekomen 'dat hij van iedere gars van zijn kints lant dat hij gebruykt sal afslach hebben twee gulden 10 st. en hij wilde afslach hebben drie gulden.'

- WM 5984 28-03-1657: Adriaen Hoogeland laeckencooper

tot Schagen is de wezen 100 gld schuldig tegen 4%, af te lossen als een van de wezen mondig zal zijn.

- Idem 5984 05-04-1657: Ter weeskamer gebracht dat de kinderen toekomt een vijfde part van drie brieven 'staende tot laste van t gemeen ijder brief hondert gld, staende ten lijve van Jan Jans, Maertgen Jans en Griet Jans en sijn deselve brieven onder Jan Jansz Schoorel berustende'. De twee weeskinderen zijn hierbij present. De kinderen komt ook nog toe een rentebrief van 450 gld tegen 4% tot laste van Aerien Schage laeckencooper tot Schagen, hiervan in mindering te brengen de 100 gld. hiervoor vermeld.

- O.R. 5964 31-05-1657: Pieter heeft een verzegelde obligatie genomen van 1000 gld tegen 5%. Geeft als onderpand een stuk land in Koetenburg genaamd Mr. Aris Hoijland groot vier 'tiendalf gars'.

- Doopboek Haringkarspel 24-06-1657: Pieter presenteert zijn dochter Anna ten doop.

- WM 5985 30-03-1658: Pieter bekent aan Maertgen en Sijmon 1142 gld. schuldig te zijn. Tot onderpand geeft hij een stuk land 'leggende voor zijn deur' groot 4 geersen 3 snees.

- Idem 5985 09-04-1659: Pieter bekent aan Maertgen en Symon 117 gld. schuldig te zijn en aan Cornelis Coppen kostgeld voor Sijmon. Onder Maertgen berust honderd gulden. Aanwezig zijn Jan Jans Schoorel en Maertgen Pieters 'outste der verschenen kinderen'.

- Idem 5985 17-04-1659: Pieter Jans, oom van Maertje, is aan zijn nichtje 117 gld. schuldig.

- Idem 5985 05-05-1660: Maertgen is getrouwd en wordt vertegenwoordigd door haar man en

voogd Jan IJfsz. Pieter is de kinderen 1400 gld. schuldig. De goederen die de kinderen samen hadden worden gedeeld via 't blinde loth'. Maertgen krijgt het Schagerland in de Voorpolder groot tiendalf gars. Sijmon krijgt het land in Koetenburg genaamd de Moolenweijt groot 7 geersen 3 snesen en een stuk land aan Duijn genaamd de Haele groot 5 geersen. Aanwezig zijn Jan Jans Schoorel en Cornelis Harcx.

- O.R. 5964 12-04-1661: Pieter verkoopt vooreind van een huis.

- WM 5985 20-04-1661: Afrekening van Pieter voor Sijmon ad 784 gld. Sijmon heeft nog 10 gld. te goed.

- WM 5985 22-02-1662: Pieter bekent zijn kinderen Cornelis en Anna duizend Caroli gld. schuldig te zijn, dit geld heeft zijn oom Cornelis Claes Coppen aan hen vermaakt. Als onderpand geeft Pieter een akkerland gelegen op Buttersloot groot 20 sneesen 60 roeden.

- WM 5985 29-05-1663: Laatste afrekening van Pieter voor Sijmon. Sijmon heeft de lijfrente van Jan Jans Schoorel ontvangen over 1661, 1662 en 1663. Aanwezig als voogden Cornelis Harcx en Jan Jans Schoorel.

- Lidmaten- en Attestatieboek van de Gereformeerde (d.w.z. Hervormde) kerk van Haringkarspel no. 3 1632-1668: Anno 1668 staat Pieter Sijmons als lidmaat geregistreerd.

- O.R. 5964 01-05-1672: Pieter tekent een acte in zijn functie van schepen.

- O.R. 5965 17-01-1675: Pieter vermaakt aan zijn kinderen Maertgen en Sijmon tien kalkkoeien, staande op zijn stal te Dirkshorn. Maertgen is nu weduwe.

- WM 5985 WM 5985 30-10-1675: Pieter transporteert aan Cornelis en Anna zijn huis en erf in Dirkshorn.

- O.R. 5965 30-11-1678: Pieter verkoopt een akker zaadland bij de Buttersloot groot 20 snees aan Trijntje Gerrits, weduwe en overhandigt een constitutiebrief groot 600 gld gedateerd 19 mei 1653.

- WM 5985 15-01-1679: Pieter persisteert bij het transport van 30 oktober 1675 aan Cornelis en Anna van zijn huis en erf met alle onroerende goederen te Dirkshorn. Tevens doet hij afstand van het vruchtgebruik en het lijftochtige van het legaat aan deze twee kinderen bij testament van Cornelis Claes Coppen. Aanwezig zijn tevens Jan Sijmons Poorter en Jan Theunisz Poorter.

- O.R. 5965 19-09-1679: Pieter verkoopt aan zijn broer Jan het Aerien Louris Ueytje.

- Lidmaten- en attestatieboek Gereformeerde kerk van Haringkarspel no. 3 1683-1687: Pieter is geregistreerd als gestorven.

Lijst van acten die betrekking hebben op JAN SIJMONSZ POORTER:

- Weesmeesterboek 5985 09-03-1654: Jan compareert als 'de naeste van de bloede' voor de weesmeesters inzake de halfwees Dieuwer Dircx, dochter van wijlen Maertgen Jacobs. Waarschijnlijk was deze Maertgen een dochter van Jacob Claes, een broer van Jan's moeder Maertgen Claes. Cornelis Claes Coppen, een andere broer van zijn moeder is, als oud-oom van het

meisje, ook als voogd aangesteld en wel vanaf 1648.

- O.R. 5954 18-11-1655: Jan maakt als eiser een geding aanhangig bij Schout en Schepenen.

- Invent. no. 174 14-04-1657: Notaris Hooghsant in Alkmaar stelt huwelijksvoorwaarden op voor Jan en Maerytge Cornelis (Gem. archief Alkmaar).

- Trouwboek Schepenen Bergen, 22-04-1657: Huwelijksacte van Jan Sijmonsz Poorter en Maertje Cornelis

- Invent. no. 188 15-06-1568: Notaris van Beyeren in Alkmaar stelt testament op voor Jan en Maertje Cornelis (Gem. archief Alkmaar).

- Not. acte 11-01-1669: Not. J. Blauwmolen, plaatsnaam niet genoemd. Jan tekent als 'getuyge van gelove' bij het opmaken van een testament.

- Not. acte 4158 02-03-1676: Not. J. de Nijst, plaatsnaam niet genoemd. Jan tekent als lasthebber bij een testamentaire beschikking van wijlen Aaf Jans, weduwe van A.C. Broeckjes, ons verder onbekend.

- O.R. 5963 22-06-1679: Jan wordt voor de Vierschaar gedaagd omdat hij niet heeft belet dat Pieter Gerritsz Backer in Kalverdijk zijn oven zette om daarin te bakken, zonder van de Regenten daarvoor toestemming te krijgen en voldoende cautie te stellen voor de tijd van tien jaar. Jan wordt veroordeeld tot 12 pond boete plus de kosten.

- O.R. 5985 15-01-1679: Jan koopt van zijn broer Pieter het Aerien Louris Weytje.

- Not. acte 29-04-1683: Notaris v. Heijmenbergh in Alkmaar stelt huwelijksvoorwaarden op voor Jans Sijmonsz Poorter en Maritgen Jans.

Jan is weduwnaar (Gem. archief Alkmaar).

- DTB Haringkarspel boek 6 14-05-1683: Huwelijksvoltrekking voor het Gerecht van Joes Sijmonis Poorter van Calverdijk en Maertje Jans van Outkarspel.

- WM 5986 17-09-1686: Aan Jan op Langh Calverdijk wordt het voogdijschap opgedragen over Maertie Maartene.

- Idem 05-05-1689: Weesmeesters approuberen het accord door Jan afgegeven inzake Maertie Maartens.

GERAADPLEEGDE BRONNEN

Gedrukte bronnen:

- Burger van Schoorel, Dirk (1709). De Chronyk van de Stad Medenblik.- Timotheus van Hoorn, Amsterdam - Deursen, A.Th. van (1978). Het Kopergeld van de Gouden Eeuw (deel 3 Volk en Overheid). - Van Gorcum, Assen

- Lamoen, Maria van (1983). Rond het kraambed van toen. - Servire, Katwijk

- Landwehr, J. (1981). De Nederlander Uit en Thuis. Spiegel van het dagelijkse leven uit bijzondere zeven-tiende-eeuwse boeken.

- Nabbeveld, J.L.A. (j.o.). St. Jacobus-Parochie te Tuitjehorn en opvolging der Pastoors. - (waarschijnlijk in) Bijdragen Geschiedenis Bisdome van Haarlem. Er werd een overdruk zonder titelblad geraadpleegd

- Rueff, J. (1655). 't Boeck van de Vroet-wijff, vertaald door Marijn Everaert uit het Duits. - Amsterdam

AFBEELDINGEN VAN KAARTEN:

1. Kaart van de Waterschappen in Noord-Holland in 1575

2. Kaart van het noordwestelijk deel van West-Friesland; gravure van Adrianus Anthonij Alcmarianum, 1570 (fragment)

3. Kadasterkaart van Haringkarspel, ongeveer uit 1825

4. De eerste Topografische kaart van Nederland, gemeente Haringkarspel, uitgave Hugo Suringar, Leeuwarden

5. Kaart van den Raaxmaalsboezem van Geestmerambacht en van de daarop afwaterende landen

Nawoord

De bovenstaande tekst is geheel het werk van mijn tante, P.A.C. Prins-Poorter. Zij heeft de oorspronkelijke tekst verluchtigd met kopieën van etsen, schilderijen etc. Die waren echter niet goed te kopiëren. Die toevoegingen zijn dan ook van mijn hand.

Hendrik Poorter

Bunnik, januari 2007.